

Gör skillnad!

Om kommunernas stöd till barn som växer upp i familjer med missbruk

RAPPORT 2014

Gör skillnad

För varje barn är det viktigt att det finns många olika guider på resan mot vuxen världen. Vuxna som visar vägen då det känns svårt. Någon som man kan fråga om allt, någon som ser vad som händer och hjälper till när det behövs. Någon som lyssnar och ger mod att våga lite till. Någon att lita på.

Vissa barn behöver vuxna som spanar lite extra. Som ser bakom fasaderna. Barn som lever med missbruk i hemmet behöver vuxna som förstår och tar ansvar.

IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, har för elfte året i rad frågat alla kommuner om de erbjuder stöd till barn som växer upp med missbruk. I årets undersökning har vi valt att fråga om vilken typ av stödverksamhet som finns. Av de kommuner som har svarat i år hänvisar 91 procent av kommunerna till någon typ av stödverksamhet, vilket är glädjande. Det innebär dock att det finns kommuner där det inte erbjuds något stöd alls. Dessutom är situationen fortfarande mycket allvarlig eftersom endast en liten bråkdel (1,9 procent) av uppskattat antal barn i behov av stöd får det stöd de har rätt till. Detta är oacceptabelt.

Läs rapporten, använd dig av siffrorna och låt dig inspireras. Läs om människor som verkligen tar denna fråga på allvar, som kämpar och hittar nycklar till lyckade samarbeten.

Tillsammans gör vi skillnad!

IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis

Catharina Sandberg
förbundsordförande

Christer Wik
vice förbundsordförande

PUBLICERAD AV IOGT-NTOs Juniorförbund,
Box 12825, 112 97 Stockholm
REDAKTÖR OCH SKRIBENT Helena Wannberg
OMSLAGSBILD Hans Berggren/Johnér
BILDER (där inte annat anges) Pixhill
LAYOUT Pontus Landström
ISBN 978-91-85357-16-1
TRYCK Larsson Offsettryck, Linköping 2014
E-POST info@junis.org TELEFON 08-672 60 70

 MILJÖMÄRKT Larsson Offsettryck 341 298

Inledning

I OGT-NTOs Juniorförbund, Junis, arbetar sedan flera år för att samhället ska öka stödet till de barn som växer upp med vuxna med alkoholberoende. En del i det arbetet är den här rapporten, där vi bland annat redovisar resultatet av vår enkät till landets alla kommuner (se sidan 36). I år visar resultatet att 91 procent av de kommuner som har svarat på enkäten hänvisar till någon typ av stödverksamhet, i de flesta fall till stödgrupper, för barn som växer upp med missbruk/beroende.

Enligt en rapport från Folkhälsoinstitutet beräknar man att det finns omkring 385 000 barn som växer upp i familjer med riskfylld alkoholkonsumtion. (*Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem, Statens folkhälsoinstitut, 2008:28*). Den pågående registerstudien ”Barn som anhöriga”, på uppdrag av Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka, kartlägger dessa barn och ska försöka ge svar på hur barnen mår.

Erfarenheterna visar att barn som lever med missbruk behöver möjlighet att prata om hur de har det, och på olika sätt få uppleva att det inte är farligt att sätta ord på sina känslor eller ”avslöja” att mamma eller pappa dricker. Barnen behöver stöd för att stärka sin självkänsla, känna trygghet och få verktyg för att leva sina egna liv så bra som möjligt. Att vara barn till missbrukare innebär en ökad risk för såväl egna missbruksproblem som ångestproblem och andra psykologiska problem. Av de barn som lever i familjer med missbruk och psykisk sjukdom är det dubbelt så många som lämnar grundskolan utan behörighet, jämfört med barn i familjer utan dessa svårigheter. Det finns inga enkla förklaringar till de ökade riskerna, men forskning visar att både uppväxtmiljö och ärftliga faktorer påverkar. Med kunskap om allt detta är det av yttersta vikt att vuxensamhället på olika sätt arbetar för att stötta dessa barn, och bidrar till att de får en bra start i livet.

Det finns många sätt att stötta barnen. Förskola och skola, där barnen tillbringar en stor del av sina liv, har naturligtvis en viktig roll. Vissa barn och deras familjer kommer i kontakt med socialtjänsten som kan erbjuda olika stödinsatser, som exempelvis stödsamtal. Det är dock viktigt att betona att de flesta barn och ungdomar som lever nära missbruk och beroende inte har, eller kommer att ha, någon kontakt med socialtjänsten.

Ett sätt att ge stöd till barnen är att erbjuda grupper där de får träffa andra i en liknande situation. En studie där Ersta Vändpunktens gruppverksamhet utvärderades visar att 90 procent av de deltagande barnen och ungdomarna upplevde verksamheten som positiv. Deltagarna uppgav att de fått nya verktyg och kunskaper att hantera sin vardag. De upplevde även stärkt självbild och självkänsla.

I en stödgrupp kan barnen med hjälp av lek, skapande och kunskap arbeta med att bli av med den skuld, skam och känsla av att vara ensam som dessa barn ofta känner.

”Fritidsverksamhet som vänder sig till barn bör självklart vara helt fri från alkohol och andra droger.”

Barnen har ett stort behov av att få vara just barn – att slippa ta ansvar för sina föräldrar, och istället göra saker som de själva tycker är roligt och mår bra av.

Föreningsliv kan vara en annan sorts andningshål för många barn. En vuxen ledare som barnet kan möta i föreningslivet kan bli till en ”betydelsefull annan” som kan innebära stöd, trygghet och kanske någon att anförtro sig till. Föreningsliv och övrig fritidsverksamhet som vänder sig till barn bör självklart vara helt fri från alkohol och andra droger. För barn med missbrukande föräldrar kan dessa drogfria miljöer få en extra dimension.

Omfattningen av alkoholskadorna i ett samhälle beror på hur mycket alkohol som dricks. En ökning av den genomsnittliga alkoholkonsumtionen ger en ökad konsumtion

Vuxensamhället har ett ansvar för att stötta dessa barn så att de får en bra start i livet.

i alla grupper, vilket leder till att allt fler blir storkonsumenter och missbrukare. Detta innebär också att fler barn får en mamma eller pappa som dricker för mycket. En restriktiv alkoholpolitik behövs för att hjälpa de barn som far illa av missbruk. En politik som ska förebygga framtida alkoholberoende måste också erbjuda drogfria miljöer och aktiviteter för barn och ungdomar, samt se till att det är svårt för minderåriga att få tag på alkohol.

"Junis tror att det är möjligt att göra skillnad."

IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, vill påverka opinion och beslutande organ i samhället för att i största möjliga utsträckning begränsa skadeverkningarna av alkohol, narkotika och andra beroendeframkallande medel. Vi vill hjälpa alkohol- och narkotikaskadade till rehabilitering och bättre levnadsvillkor. I detta arbete är barnen vår främsta prioritet. I vår egen verksamhet vet vi att vi dagligen möter många barn som lever med missbruk, även om vi sällan vet exakt vilka dessa barn är. Men genom att öka kunskapen bland våra ledare och våga prata även om "hemliga" saker som alkoholproblem kan vi bli ett bättre stöd, för alla barn. Junis verksamhet bygger på att barnen får vara barn, och vi vet att detta i sig kan vara en hjälp för de barn som far illa på grund av alkohol och andra droger. Att alla våra aktiviteter är drogfria kan också bli en viktig förebyggande åtgärd – barnen får kunskap och självkänsla för att kunna göra egna, medvetna val senare i livet.

För att ta reda på vilket stöd som finns idag för barn med alkohol- och drogberoende föräldrar, har Junis skickat ut enkäter till alla landets kommuner. Till och med förra året fokuserade vi på antalet stödgrupper som finns, och hur många barn som nås av dessa. I år har vi breddat enkäten och även frågat om övriga stödinsatser, som exempelvis stödsamtal, läger och liknande.

Junis tror att det är möjligt att göra skillnad, och i årets rapport lyfter vi fram personer och satsningar som just gör skillnad. ■

Vuxnas drickande påverkar

Hur många är barnen som lever med vuxna som dricker för mycket, eller tar andra droger? Hur påverkas de? Det pågår en hel del forskning kring detta. Ett exempel är en rapport från forskningsinstitutet Chess (*Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de?*, Nka 2013:1). Denna visar att närmare åtta procent av barnen som föddes i Sverige 1987–89 hade innan sin artonårsdag upplevt att minst en förälder vårdats inläggande på sjukhus på grund av missbruk av alkohol eller narkotika och/eller psykisk sjukdom.

Folkhälsoinstitutets (numera Folkhälsomyndigheten) kartläggning från 2008 visar att 385 000 barn växer upp i familjer med riskfylld alkoholkonsumtion, så kallat riskbruk (*Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem, Statens folkhälsoinstitut, 2008*).

I Folkhälsoinstitutets rapport slår man fast att barn till föräldrar med hög alkoholkonsumtion löper ökad risk för egna problem. Om det finns flera så kallade riskfaktorer, som exempelvis psykisk sjukdom, så kan dessa förstärka varandra och öka risken för ohälsa. Riskerna för att barnet far illa kan däremot minska om det finns flera så kallade skyddsfaktorer, som trygg närmiljö, bra förskola och skola, bra kontakt med andra vuxna och så vidare.

Även i ett hem där föräldern inte ännu är fast i ett missbruk eller beroende kan ett barn bevittna våld i fyllan, eller känna stor oro för den berusade mamman eller pappan. För IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, är det viktigt att rent allmänt öka kunskapen och medvetenheten kring hur vuxnas alkoholkonsumtion påverkar barn, samt stärka skyddsfaktorerna. ■

Flera namn, samma barn

Barn till missbrukare, barn till alkohol- och drogberoende, barn som har en förälder eller nära anhörig som dricker för mycket...

Det finns många sätt att skriva om de barn och ungdomar som den här rapporten handlar om. De som jobbar med dessa barn väljer, av olika skäl, olika benämningar. Det är också därför den här rapporten använder olika definitioner. Det viktiga för IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, är att barnen får det stöd de har rätt till, inte vilken definition man väljer.

Varje gång vi skriver "förälder" kan detta naturligtvis även betyda någon annan vuxen som finns i barnets närhet.

En trygg närmiljö, bra skola och bra kontakt med andra vuxna är viktiga skyddsfaktorer för barn som lever nära missbruk.

Förebyggande politik ska bygga på empati för barnen, tycker Rasmus Persson i Örebro.

Beslut som gör skillnad för barnen

Hot om besparingar och en tillvaro på nåder? Nej, så är inte läget för stödgrupperna i Örebro. Här är det ett kommunalråd som själv har drivit fram ökade resurser för verksamheten.

Samhället måste agera långsiktigt och inte bara reagera på dagsaktuella händelser. Det är kommunalrådet Rasmus Perssons ambition när det gäller det förebyggande arbetet i Örebro kommun, där bland annat stödgruppsverksamheten Sputnik sedan flera år har fått resurser att utvecklas.

– Mitt politiska engagemang bygger på de sociala frågorna, och jag tycker att det blir så fel om man inte sätter in dem i sitt sammanhang.

Som Rasmus Persson ser det hänger beroendeproblematik ihop med varje persons ”rygg-säck”. Det är inte en slump när någon hamnar i ett beroende. Sedan Rasmus Persson och Centerpartiet blev en del av den politiska majoriteten i Örebro kommun 2006 har ambitionen

varit att förändra den förebyggande politiken, med ett större fokus på helheten. En del i det arbetet blev att satsa på stödgruppsverksamheten Sputnik.

– Sputnik hade funnits ända sedan 1994 och var en väl fungerande verksamhet, men den var inte så väl känd.

Barn med ökad risk

Att satsa just på barn som växer upp med missbruk var ett enkelt beslut, tycker Rasmus Persson:

– De är en riskgrupp utan dess like.

Barn som växer upp nära missbruk och beroende löper mycket riktigt en ökad risk att själva hamna i ett missbruk senare i livet. Studier visar även en ökad risk för ångestproblem och övriga psykiska problem. För att nå denna riskgrupp avsatte därför Örebro kommun nära två miljoner inför 2008 för att öka kunskapen om barn som lever nära missbruk och beroende, och för att utöka gruppverksamheten.

Att få övriga politiker att satsa på Sputnik var inte något problem, enligt Rasmus Persson. Alla tycker att förebyggande arbete är bra, menar han, men det hade saknats någon som tog tag i frågan och

”Den som kan förmedla ett patos får politikerna att lyssna.”

kom med konkreta förslag på lösningar.

Strax efter beslutet om miljonsatsningen på Sputnik drabbades hela världen av en global ekonomisk kris, som satte spår även i Örebro kommunala ekonomi. Mitt i allt detta gick Rasmus Persson ut och lovade offentligt att ”Vi kommer aldrig spara på det förebyggande arbetet”. Ett uttalande som nog gav en och annan politikerkollega lite lätt hicka.

– Men vi sparade inte ett öre, säger Rasmus Persson nöjt.

Långsiktig satsning

Att det fungerade tror han beror på att man lyckades vara tydliga med att satsningen handlade om att tänka långsiktigt. Tankarna och kunskapen om bland annat Sputnik är även förankrade hos de högsta cheferna, vilket minskar risken för ett ifrågasättande. En del i det förändrade arbetssättet kring förebyggande arbete är Örebro Förebyggande råd som samlar chefer inom ett flertal myndigheter.

Att undvika att en eldsvåda tänds är i rimlighetens namn alltid att föredra framför att släcka elden när den väl har brutit ut. Att förebygga att unga människor fastnar i olika typer av destruktiva beteenden är på samma sätt även en ekonomisk vinst jämfört med att lägga resurser på LVU, akutvård eller terapi senare i livet. Det är dock inte ekonomiska hänsyn som är viktigast när det gäller förebyggande insatser och stödgrupper, tycker Rasmus Persson.

– Jag tror att ekonomiska argument är överskattade när det gäller att övertyga oss politiker. Då har man missuppfattat det politiska engagemanget.

Istället menar han att det är den som kan förmedla ett patos som får politikerna att lyssna, och satsa.

– Frågan är ju: är det rimligt att vi ska vända ryggen åt de här barnen?

Berättelser om enskilda barns situation är avgörande för att väcka empati (”Vad vore ett samhälle utan empati”, frågar sig Rasmus Persson).

Rasmus Persson, kommunalråd för Centern i Örebro.

Bild: Centerbilder

Men patos och empati är inte allt, utan det behövs även en lösning, ett konkret sätt att göra det bättre. I Örebro var just Sputnik en del av den lösningen, med metoder som fungerade och barn som kunde berätta att det spelade roll att delta i verksamheten.

Resultat om 20 år

Vi ägnar en stund åt att resonera kring detta med resultat och evidens. Hur lätt är det att visa vad det innebär för ett barn eller tonåring att delta i en stödgrupp? De tydliga resultaten av den processen kanske inte märks förrän om många år. Rasmus Persson håller med, men betonar vikten av att använda fungerande och beprövade metoder. Samtidigt inser han att de verkliga effekterna av de satsningar som han själv har varit med om att driva igenom inte går att se på länge än. Politiker idag har dock en ständig press på sig att redovisa mätbara resultat; från väljarna, media och politisk opposition.

– Egentligen är en mandatperiod ointressant – det vi gör nu ger resultat först om 20 år, säger Rasmus Persson som önskar att den insikten kunde öka inom politiken.

Att ha stödgrupper för barn som lever med missbruk och beroende är inte något lagstadgat, som kommunerna är tvungna att erbjuda. Verksamheten är inte sällan beroende av att det finns drivande personer, inom socialtjänsten, hos ideella organisatio-

ner eller bland politiker. Ibland står och faller stödgruppen med enskilda individer som leder verksamheten.

– Stödgruppsledarna ska inte behöva lobba för sin verksamhet, menar Rasmus Persson. Däremot

STÖD FÖR HELA FAMILJEN

Sputnik är en stödverksamhet i Örebro för dem som lever eller har levt i en familj med alkohol-, narkotika- eller tablettmissbruk. Sputnik är frivilligt och gratis. Det behövs inga formella beslut från kommunen eller någon annan myndighet för att få komma till Sputnik.

Sputnik erbjuder samtalsgrupper för barn och ungdomar. Det finns även stödgrupper för den som är förälder eller vuxet syskon till ett barn eller en ungdom med missbruksproblem. Dessutom finns stödgrupper för dem som är föräldrar till ett barn som går i Sputnik.

Sputnik använder så kallad familjeintervention för att göra det lättare för föräldrar och barn att tala med varandra om förälderns problem med alkohol och droger. Barnen får på så sätt hjälp att släppa ansvar, skuld och skam.

Sputnik nås via Örebro kommuns servicecenter, 019-21 10 00 (fråga efter Sputnik), sputnik@orebro.se eller www.orebro.se.

är det bra att de i olika sammanhang lyfter upp sina resultat, att de berättar vad det betyder att gå i grupp.

Stödgrupperna behöver synas i framförallt skolorna och få ett ”rykte” om sig. Rasmus Persson tar Sputnik som ett exempel på där verksamheten fanns även tidigare, men inte var känd. I och med satsningen 2008 fick ledarna tid och möjlighet att gå ut i skolorna och informera elever och personal om vad stödgrupper är.

– Det är även viktigt att stödgrupperna synliggörs i den politiska debatten, säger Rasmus Persson.

Vad har då blivit resultatet av de satsade resurserna på just Sputnik?

– De har många fler grupper, vilket innebär att det är fler unga som har fått stöd. De har gjort sig kända

i skolan och inom socialtjänsten. Sputnik är numera en permanent kommunal verksamhet. Rasmus Persson upplever inte att det finns någon som ifrågasätter stödgruppsverksamheten, däremot skulle han gärna se fler politiker som var aktivt drivande kring förebyggande frågor. Kunskapen behöver fortfarande öka.

Tack vare att det inte finns några hot om besparingar eller nedläggning finns det nu en ro att utveckla nya idéer.

– Sputnik är ett lysande exempel på att om man ger förutsättningar för en verksamhet där idéer välkomnas, så börjar de växa på egen hand. Exempelvis har Sputnik utvecklats till att se till helheten och jobba med hela familjen, vilket jag tror är något som behövs inom hela socialtjänsten. ■

Tillgång till en bra fritid är en viktig del av ett förebyggande arbete, framförallt för unga i riskzon.

Fritid för alla som skyddsfaktor

Fritidsaktiviteter är en skyddsfaktor för unga i riskzon och kan minska alkoholkonsumtionen hos ungdomar. Detta tog Island fasta på när landet helt gjorde om sitt förebyggande arbete i slutet av 1990-talet.

Förutom en rad restriktiva lagändringar kring alkohol vidtog de isländska kommunerna lokala åtgärder som inriktade

sig på att öka skyddsfaktorerna och minska riskerna. Det blev satsningar på att stärka föräldrarollen, stödja strukturerade fritidsaktiviteter och frivilligorganisationer samt att ge extra stöd till unga i riskzon – exempelvis barn till föräldrar med missbruk.

Jón Sigfússon är chef för ICSRA, det speciella forskningscenter som har ansvar för kartläggningar kring ungdoms-

mars drogvanor: ”Alla barn som vill ska ha möjlighet att delta i aktiviteter oavsett om föräldrarna har råd att betala eller inte. Vi har löst det så att föräldrarna skriver in sitt barn i den verksamhet barnet vill delta i och sedan skickar idrottsklubben eller musikskolan eller vad det kan vara en faktura på avgiften till oss”, säger Jón Sigfússon i en intervju i tidskriften Accent.

42 procent av de isländska ungdomarna deltar idag i någon fritidsaktivitet, jämfört med 20 procent tidigare. Till sammans med övriga förebyggande åtgärder har Island på femton år lyckats minska andelen 16-åringar som druckit den senaste månaden från 42 till 5 procent.

Källa: Accent, www.accentmagasin.se

Smilla tränar mammor i att vara nyktra föräldrar

Föräldrar vill sina barn väl. Det är utgångspunkten för Smilla-gruppen inom öppna förskolan i Uddevalla. Hit kommer mammor med eget missbruk eller medberoende, för att leka med sina barn, fika och träna på att vara förälder.

Det är dags för sångstund på öppna förskolan i bostadsområdet Dalaberg i Uddevalla. Föräldrar och barn sitter bland kuddarna på golvet och sjunger med i en uppjazzad version av Bä, bä vita lamm. Förmiddagens öppna förskola är öppen för alla, men i eftermiddag är det dags för veckans träff med Smillagruppen. Fröt till Smilla såddes för tio år sedan. Smillas socialsekreterare Tina Kennerland har varit med från starten:

– Mödravården hade då flera gravida kvinnor med ett ganska allvarligt missbruk. Det fanns en oro hos barnmorskorna och samtidigt en vilja att göra något. Socialtjänstens barngrupp jobbade inte med det ofödda barnet, så vi behövde göra något nytt.

För att få inspiration gjordes

ett studiebesök till Göteborgs öppenvårdsmottagning för gravida missbrukare. Uddevalla valde sedan sitt eget arbetssätt och inledde en samverkan mellan socialtjänsten och mödravården för att kunna fånga upp de gravida mammor som behövde stöd. Tanken var att utgå från öppna förskolan som är en verksamhet dit småbarnsföräldrar kan gå med sina barn och träffa varandra.

– Vi vet att öppna förskolan är bra för föräldrar. Det är läkande att vara med andra och att komma ut. Vi ville även kunna ha samtal med de här mammorna, så vi knöt kuratorn på öppenvårdsmottagningen Kompassen till oss, fortsätter Tina Kennerland.

Samtal viktig del

Samtalen med Smillas kurator Ulrika Karlsson går att genomföra tack vare att övrig personal kan ta hand om barnen under tiden. När mammorna introduceras för Smilla får de veta att kuratorssamtalen är en viktig del

Bild: Helena Wamberg

Smilla-gruppen blir till en trygghet för både mammor och barn. Fr v Tina Kennerland (socialsekreterare), Karin Gottlander (förskollärare), Ulrika Karlsson (kurator) och mamman Sofia Benzia.

av verksamheten, men det finns inget tvång.

– Jag brukar säga att det är bra att veta vad man tackar nej till, säger Ulrika Karlsson, som ber mammorna att åtminstone komma in till henne och säga hej.

Många av mammorna har haft långvarig kontakt med socialtjänsten, ofta med flera olika avdelningar, och är trötta på att dra sin livshistoria om igen.

Barnen trivs

Träffarna med Smilla betyder mycket även för barnen, menar förskolläraren Karin Gottlander.

– Barnen har så roligt och trivs här. Och mammorna är så glada

över att Smilla finns; de säger att det är veckans höjdpunkt.

När Smilla började sina träffar var det en enda mamma som deltog. Även om gruppen sedan dess blivit större finns det en poäng med att inte vara alltför många, menar de som jobbar med Smilla. För den som har varit i ett missbruk länge är det ett stort steg bara att gå iväg och fika. Det finns många saker att träna på, exempelvis en till synes så pass enkel sak som att föra ett vanligt samtal med andra, förklarar Ulrika Karlsson:

– Många av mammorna går från att först och främst ha en identitet som missbrukande eller

Att bli förälder är en stor omställning. Ett samtal om alkoholvanor hos barnmorskan kan vara ett bra tillfälle att påbörja en förändring.

som medberoende, till att ha fokus på föräldraskapet. Vi vill att de ska fundera på ”Hur kan jag sätta mitt barn främst trots att jag har mina egna bekymmer?”

Till en början var det främst mammor med ett eget missbruk som kom till Smilla, men allt eftersom är det fler mammor som är sådana som har utvecklat ett medberoende, med en partner som missbrukar. De flesta deltagarna kommer via mödravården där barnmorskorna använder sig av frågeformuläret AUDIT som används för att identifiera riskfylld eller skadlig alkoholkonsumtion. Besöket hos barn-

morskan är ett gyllene tillfälle att prata om föräldrars alkoholkonsumtion, tycker Tina Kennerland.

– När kvinnorna är gravida är de ofta motiverade till förändring, fortsätter Ulrika Karlsson.

– Det är en fördel att vi kommer in så tidigt, tycker Tina Kennerland som uppskattar det samarbete som har byggts upp mellan mödravård och socialtjänst.

Samarbete i kommunen

Smilla är ett bra exempel på just samarbete; i arbetsgruppen kring verksamheten sitter representeranter från socialtjänstens olika

grupper med ansvar för barn, ekonomi, utredning kring missbruk, familjebehandling, förebyggande samt öppenvårdsmottagningen Kompassen. Socialtjänsten har även samverkan med olika tolvstegsprogram och med Länkarna. I kommunen finns dessutom stödgruppsverksamheterna Musslan och Trappan som kan bli till kompletterande eller framtida stöd för barnen.

Oro över besparingar

Det märks att Tina Kennerland, Ulrika Karlsson och Karin Gottlander är nöjda över det förebyggande sociala arbete i Uddevalla kommun som de är en viktig del av. Men de känner även en oro över de besparingar som drabbat just det förebyggande arbetet. Nyligen fick en av de tre vanliga öppna förskolorna stänga, på grund av nerdragningar. Följden blir att det kommer fler barn och föräldrar till de återstående två ställena.

Smilla drabbas inte direkt av besparingarna, men de ger konsekvenser även för Smillas deltagare. Målet är att mammorna från Smilla ska ta steget till att gå på vanliga öppna förskolan, men det steget blir större om det är ännu fler besökare där. För dem som jobbar med öppna förskolan blir det också svårare att få tid med dem som kan behöva lite extra uppmärksamhet.

– När det är många på öppna förskolan är det så många man

inte ser, menar Karin Gottlander. Vi har ett så bra förebyggande arbete, men det är lätt att rasera det.

”Det är läkande att vara med andra och att komma ut.”

Om Karin Gottlander, Ulrika Karlsson och Tina Kennerland fick önska vore det inte besparingar utan istället ökade resurser som var framtiden. Det finns mer att göra. I dagsläget är det exempelvis enbart mammor som är målgruppen för Smillagruppen, men det vore önskvärt att kunna ge papporna ett liknande stöd som mammorna. Smilla var till en början tänkt för barn upp till ett

MUSSLAN OCH TRAPPAN

För äldre barn i Uddevalla som behöver stöd, finns bland annat dessa stödgrupper:

MUSSLAN är till för barn och tonåringar som har en mamma, pappa eller annan närstående med missbruksproblem eller psykisk sjukdom. Musslan är ett samarbete mellan socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri och Svenska kyrkan i Uddevalla.

TRAPPAN är till för barn och tonåringar som har upplevt våld, hot och bråk i sin familj. Verksamheten Trappan har ett nära samarbete med Kvinnojouren Kaprifolen i Uddevalla.

år, men stödet behöver utökas till cirka två år, tycker de som jobbar med Smilla.

– Det papporna kan erbjudas i dagsläget är enskilda samtal på öppenvårdsmottagningen Kompassen. Vi vill ha Smilla även för pappor, men det är inte möjligt just nu – det finns inte de resurserna, säger Ulrika Karlsson.

Som alltid finns det mer att göra, men trots det märks en stolthet och glädje över att göra något viktigt.

Barn+missbruk=inte okej

Huvudbudskapet är att kombinationen barn och missbruk inte är okej. Mammorna i Smilla kan dock ha väldigt varierande utgångsläge, och olika saker att kämpa med. Ulrika Karlsson menar att ”ett lyckat resultat” kan se väldigt olika ut, med tanke på detta.

– Vårt mål är att kvinnorna med missbruk ska ha så långa perioder av nykterhet som möjligt. Ett återfall behöver inte nödvändigtvis vara ett misslyckat resultat, utan kan vara en del i processen i att nå fram till ett nyktert och drogfritt liv. Det känns som att vi gör en skillnad. Kanske inte just nu, men det kan märkas längre fram.

Att komma till träffarna med Smilla är helt enkelt en träning med ett långsiktigt mål. En träning i att vara förälder, att släppa taget om en anhörigs beroende.

Och inte minst en träning i att be om hjälp.

– Man kan känna sig som en dålig människa, men vi menar att det är de modiga människorna som ber om hjälp, säger Ulrika Karlsson.

Med Smilla blir det även träning av lite festligare slag.

– Nästa träff ska vi ha ettårskalas, säger Tina Kennerland glatt.

– Ja, vi tränar på det också, avslutar Karin Gottlander. ■

MER OM SMILLA

Vill du veta mer om Smilla och deras sätt att jobba?

Kontakta gärna socialsekreterare Tina Kennerland.

Telefon: 0522-69 68 34. E-post: tina.kennerland@uddevalla.se.

Smilla-gruppen hjälpte Sofia att vara mamma.

”På Smilla var det ingen som dömde mig”

För Sofia Benzia blev Smilla en plats att få hjälp både med sitt medberoende och att vara mamma.

”Innan jag fick barn var jag en partyprinsessa som tänkte ”jag får väl göra som jag vill”. Jag blev ”uppfångad” här på mödravården där barnmorskan kom fram till att jag hade ett riskbruk. Min man har alkoholproblem och det har även min mamma. Det är mycket strul runtomkring mig och jag ville förändra mitt liv. Jag är livrädd för att bli missbrukare.

Barnmorskan kunde erbjuda mig att komma till Smilla. Det kändes lite läskigt, men jag var ny i stan och hade inget socialt nätverk så jag gav det en chans.

Jag fick två barn tätt inpå varandra och det kändes som om jag var trött i tre år. Till Smilla kunde jag komma och bara prata lite med kuratorn. Jag pratade inte

så mycket med de andra mammorna men det var skönt att bara komma hit och slappna av. Här behövde jag inte vara uppförd och käck. Att gå till den vanliga öppna förskolan kändes för stort för att klara av.

För mig var det jätteviktigt att få hjälp med att vara mamma, eftersom jag inte har någon egen fungerande mamma att få råd av. Att prata med kuratorn Ulrika har känts som en bra hjälp och uppmuntran. Det är därför man gillar Smilla, för att man får de där samtalen. Jag har jobbat mycket med mitt medberoende och att kunna be om hjälp. Jag var van vid att fixa allt, men nu är de som jobbar på Smilla min trygghet som jag kan ringa om det är svåra saker som händer. Jag vet att de finns.

När jag var på Smilla var det ingen som dömde mig. För ”

”Stödgruppen blev en trygghet”

ATT VARA ANHÖRIG till någon som dricker påverkar hela tillvaron, hela livet. Jag vet, min mamma är alkoholist. Mina nio första år i livet började bra, jag hade den perfekta familjen och världens bästa föräldrar, sett ur ett barns ögon. Helt så perfekt som jag såg det var det kanske inte eftersom mina föräldrar skilde sig. Min pappa skaffade en ny ung tjej och min mamma blev helt förkrossad. Hon grät ofta och försökte stilla sorgen med alkohol. Jag satt uppe sent många kvällar med att först försöka väcka en däckad mamma, för att sedan få henne att gå och lägga sig i sängen. Om jag lyckades satt jag lika länge och försökte trösta henne. Hon lutade sig mot mig, berättade mycket för mig när hon var full, vilket hon var minst varje helg och även några dagar i veckan. Ganska snart bytte jag och min mamma roller. Jag blev mamma och tog det mesta av ansvaret bakom stängda dörrar. Min lillasyster var ju tvungen att gå och lägga sig i tid, så jag fick se till att hon borstade tänderna och satte på sig pyjamas. Vi behövde även ha mat allihop så jag blev

en expert på att koka nudlar och värma Billys panpizza i mikron. Det var det enda jag kunde och nästan det enda vi hade.

MIN MAMMA är inte bara alkoholist utan hon lider även av svåra depressioner (och jag är ganska säker på att hon har någon annan diagnos som hon inte berättar för mig). Under min uppväxt har hon varit självmordsbenägen. Mamma berättade att utan mig och min syster skulle hon ta livet av sig. Det var den största anledningen till att jag inte berättade för någon om hur det var hemma. Jag förstod att om jag skulle berätta för till exempel min pappa, så skulle han få ensam vårdnad om oss och då skulle mamma bli ensam och så skulle hon ta livet av sig. Jag tyckte så fruktansvärt synd om min fina mamma. Oavsett hur hon betedde sig så kommer hon alltid vara min mamma som jag älskar så mycket! Det är bara det att när hon dricker är det som någon helt annan tar över hennes kropp. Men jag vet ju att hon finns därinne någonstans och då måste jag försöka skydda henne.

NÄR JAG VAR 16 blev det till slut för mycket, då gick jag in i väggen men ville inte riktigt förstå varför. När jag var 18 hade jag insett hur det faktiskt var hemma hos mamma och jag mådde inte bra, så jag flyttade ifrån henne trots att det var så svårt och gjorde så ont. När jag var 19 gick jag in i väggen igen och då var det första gången jag kom till en stödgrupp. Det var min kurator som hade hört lite löst om Ersta Värdpunktens stödgrupper och följde med mig dit för att kolla vad det var. Det var otroligt att hon faktiskt följde med mig på ett möte. Att hon gjorde det betyder så otroligt mycket för mig. Hon fick även med sig information om stödgrupperna som hon kunde föra vidare till andra anhöriga.

DET VAR INTE förrän jag började i stödgruppen som jag förstod varför jag kände och agerade som jag gjorde. Att jag tog på mig den roll som jag gjorde när jag var liten var en överlevnadsfråga. Det var det som behövde göras för att familjen och jag skulle överleva. Detta är väldigt vanligt

Bild: Privat

Helen Klaesson

bland barn och unga och man vet inte riktigt varför man gör det.

JAG HADE TIDIGARE gått lite till kuratorer och en läkare för depression men inget gav mig så mycket som stödgruppen gjorde. Där fick jag lära mig om sjukdomen alkoholism, jag fick lära mig rent biologiskt hur ett beroende fungerar och hur det kan påverka mig i framtiden. Vi delade med oss av känslor och tankar och jag fick för första gången träffa folk som faktiskt förstod mig eftersom de var med om liknande situationer. Det var så befriande och skönt att få veta att man inte var ensam om detta eller hade inbillat sig ett problem. Stödgruppen blev en trygghet och något som jag såg fram emot varje vecka. Jag fick så mycket kunskap samtidigt som det blev som terapi, jag bearbetade verkligen mina upplevelser där. Idag ser jag stödgruppen som en av de viktigaste anledningarna till att jag idag mår bra.

Helen Klaesson

Utbildningen ger verktyg som behövs för att se barn och unga, exempelvis barn som växer upp med någon som dricker för mycket. Fr v Maria Emilsson, Simon Thörn, Rebecca Ågren och Liana Väärtnöu.

Projektbildarna ser barnen med nya glasögon

Med kunskap om barn och missbruk är det lättare att se mönster och bli mer uppmärksam. Det menar deltagarna på Projektbildaren, en ettårig utbildning på Wendelsbergs folkhögskola. Som färdiga projektbildare är de redo att möta behoven hos barn och unga i landets organisationsliv.

Det är mitt i andra terminen av Projektbildaren. Några av eleverna träffas i klassrummet på folkhögskolan, andra deltar i undervisningen på distans via Skype.

Vi pratar om barn som växer upp med vuxna som dricker för mycket, och det blir snart tydligt att detta är ett ämne som eleverna inte är ovana vid att prata om. Även om Projektbildaren inte är en utbildning med uttalat social profil, så tas frågor om exempelvis barn i missbruksmiljö upp vid ett flertal tillfällen.

– När vi sedan har haft praktik har man haft på sig de ”glasögonen”, menar Simon Thörn.

– Man lägger märke till mer

hos barnen i och med att vi har fått den kunskapen, tycker Liana Väärtnöu.

Anledningen till att Projektbildaren tar upp missbruk och medberoende är inte att deltagarna ska bli experter just på dessa områden, men som ledare eller på annat vis ansvarig för barn- och ungdomsverksamhet är det en kunskap som är bra att ha.

Björn Lanefelt är lärare och initiativtagare till utbildningen Projektbildaren. Han menar att ledare inom det ideella föreningslivet har en viktig roll att fylla:

– På utbildningen pratar vi mycket om att vi ska vara en ”betydelsefull annan”. Många utsatta barn har en sådan person.

Söker kontakt

Björn Lanefelts erfarenhet är att det här är barn som ofta är uppsökande, och kanske kommer lite tidigare till träffarna eller går lite senare. Barn som söker kontakt och tar tillvara det som en extra vuxen kan erbjuda i form av trygghet och uppmärksamhet.

– Det kan betyda mycket för ett barn, håller Simon Thörn med om.

Björn Lanefelt berättar om unga ”struliga” personer som han har följt inom sitt eget föreningsengagemang.

– De har vuxit som personer genom att få hjälpa till på discot på fredagarna. Föreningen har blivit ett andningshål för dem, där de kan vara sig själva. Där

har de fått en andra chans och en möjlighet att ha en annan roll än vad de till exempel har i skolan. Under året på Projektbildaren får eleverna bland annat bekanta sig med scouternas ”Trygga Möten”

”Föreningen har blivit ett andningshål för dem, där de kan vara sig själva.”

som syftar till att verksamheten ska vara trygg och fri från övergrepp, samt rusta ledarna så att de vågar agera. Eleverna får även se filmer från Drugsmart, där unga människor berättar om hur det kan vara att växa upp med någon som dricker för mycket. De får också själva ta reda på var det finns stöd att få där de bor, exempelvis i form av stödgrupper.

Öppenhet förenklar

På Projektbildaren pratar lärare och föreläsare om missbruk och beroende på ett öppet sätt vilket gör det lättare även för eleverna att prata om ämnet som annars ofta är tabubelagt. Samma öppenhet hoppas Maria Emilsson kunna ha som ledare.

– Jag vill vara med och skapa en stabil och trygg verksamhet där man ska känna att ”det här är ett skönt ställe med ledare som har koll”. Det ska inte vara konstigt att prata om till exempel missbruk.

Hannah Matkala Nylander menar att förståelse för hur det

”Jag har fått en mer nyanserad bild av missbruksproblematik och har lärt mig mer om vad man kan göra som ledare”, tycker Rebecca Ågren som är elev på Projektbildaren.

kan vara i en familj med beroende – och hur detta påverkar barnen och deras mående och beteende – leder till att man i sin ledarroll klarar av att se mönster.

– Det vi kan göra är att visa på en schyst kultur i gruppen, där vi som ledare själva är bra förebilder.

Maria Emilsson utvecklar:
– I min förening handlar det mycket om att vi som ledare ska vara stabila och inkluderande.

Alla ska känna sig välkomna och vi ska anpassa verksamheten till de behov som finns.

Även de andra Projektbildarna håller med om att det är eftersträvansvärt att barn och unga känner att det är okej att berätta om man vill. Men oavsett om någon berättar eller ej om saker som sker hemma, så fyller ideella organisationer en viktig funktion för utsatta barn. Ett exempel gäller ekonomi; i tider då väldigt många fritidsaktiviteter innebär

höga utgifter, kan föreningsliv erbjuda meningsfull verksamhet till en betydligt lägre kostnad. Sämre ekonomiska förutsättningar kan vara ett hinder för många familjer, tror Björn, som tycker att det är viktigt att pengar aldrig ska vara det som gör att ett barn inte kan åka med på exempelvis ett läger.

Det faktum att nykterhetsrörelsens verksamhet är just nykter kan spela roll i sig. Träffen med Junis, UNF eller NSF-scouterna kan bli till en stund som är garanterat fri från berusade vuxna.

– Att det är nyktert kan även sätta igång tankarna hos föräldrarna. Det kan ge ringar på vattnet, tror Simon Thörn.

Liana Väärtnöu tror att Junis föreningsverksamhet ger barnen verktyg för sin framtid.

– Barnen lär sig så mycket och blir stärkta.

Maria Emilsson tycker att hen-

nes eget engagemang inom nykterhetsrörelsen har lärt henne mer än vad åren i skolan har gett henne.

– Jag har lärt mig om demokrati, socialt samspel och samhörighet.

Att eleverna på Projektbildarna

”Alla ska känna sig välkomna och vi ska anpassa verksamheten till de behov som finns.”

har en stark tro på folkrörelse-engagemang är tydligt. Det är ett engagemang som innebär mer än pyssel och fritidsaktivitet.

– Jag tror att det är viktigt att unga människor hittar något som de brinner för, och att de får känna att de är en del av något, säger Hannah Matkala Nylander.

Björn Lanefelt håller med och återvänder till de struliga barn och ungdomar som han själv har mött genom åren.

– Det är viktigt att få vara delaktig, bli sedd och känna att man är en i laget. ■

RUSTADE FÖR LEDARSKAP

Utbildningen Projektbildaren startade 2002 och genomförs i samarbete med IOGT-NTO, Ungdomens Nykterhetsförbund (UNF), IOGT-NTOs Juniorförbund (Junis), Nykterhetsrörelsens Scoutförbund (NSF) och studieförbundet NBV. Syftet med kursen är att eleverna efter avslutad utbildning ska vara väl rustade för en anställning eller annat ledande uppdrag inom den idéburna sektorn.

Ämnen är bland annat projektmetodik, ledarskap, socialpedagogik, arrangörskap, drogprevention och folkrörelsekunskap.

Kursen arrangeras av Wendelsbergs folkhögskola i Mölnlycke. Wendelsberg är ägd och startad av IOGT-NTO-rörelsen.

Mer information om Projektbildaren finns på www.wendelsberg.se.

Alla elever på Wendelsbergs folkhögskola får en föreläsning om barn till missbrukare. Målet är att öka förståelsen och minska fördomarna.

Medberoende på schemat

På Wendelsbergs folkhögskola får alla elever som går första året ett lektionspass om barn till missbrukare.

Läraren Björn Lanefelt är väl medveten om att bland skolans elever är det en överrepresentation av personer som har växt upp med missbruk, och även personer som har en önskan att minska sin egen alkoholkonsumtion.

– Vi är en nykter folkhögskola

och många söker sig hit just av den anledningen. Att gå här kan bli ett andningshål.

Denna insikt har gjort att Wendelsberg de senaste åren har jobbat mer aktivt med frågor om beroende och

Bild: Carina Sundström

Björn Lanefelt

medberoende. Björn Lanefelt och flera andra lärare väjer inte för att prata om ämnet eller dela med sig av egna erfarenheter.

– Pratar man öppet om de här frågorna, så dyker det alltid upp personer med egna erfarenheter, säger han.

De elever som av olika skäl kan behöva jobba med detta uppmanas aktivt att söka hjälp, bland annat i självhjälpsprogram som ACOA och AA. Information om gruppmöten finns på anslagstavlor och Björn Lanefelt upplever att det de senaste åren har blivit en öppen stämning på skolan kring att söka stöd.

– Vi har märkt en ökad acceptans. Elever kan säga till varandra ”Jag ska gå på möte, ska du hänga med?”

Nykter omstart

Att Wendelsberg erbjuder en helt drogfri skolmiljö kan vara en avgörande faktor för många elever att välja just denna skola, bland annat för dem som vill minska sin egen konsumtion.

– Att det är nyktert här innebär en möjlighet att göra en omstart i livet, säger Björn Lanefelt.

Under ett år på Wendelsberg arrangeras sex stora fester. Festerna är självklart helnyktra, vilket för vissa elever är en ny upplevelse.

– Festerna bidrar till att de får en annan syn på nykterheten, säger Björn Lanefelt.

På utbildningen Projektbildaren tas beroende och medberoende upp vid ett flertal tillfällen. Bland annat får eleverna besöka öppna möten med exempelvis Anonyma

”Eleverna ska få en ökad förståelse för andra människor.”

Alkoholister eller grupper för medberoende anhöriga.

– Dels gör vi detta för att eleverna ska få en ökad förståelse för andra människor och bli mindre fördomsfulla. Dels är det många med egna erfarenheter som behöver redskap för att bli hela. ■

VAR FJÄRDE ELEV

Var fjärde folkhögskoleelev har föräldrar som har eller har haft alkoholproblem. Det visar rapporten ”Hälsa bland folkhögskoleelever” från CAN. Tre folkhögskolor i Västra Götaland deltog i undersökningen där eleverna bland annat fick svara på sex frågor i validitetstestet CAST (Children of Alcoholics Screening Test).

Av de medverkande eleverna hade 20 procent av männen och 29 procent av kvinnorna föräldrar som har eller har haft alkoholproblem.

Källa: ”Hälsa bland folkhögskoleelever, Tre folkhögskolor i Västra Götaland”, CAN 2010.

Stöd i skolarbetet viktigt om förälder missbrukar

Av de barn som lever i familjer med missbruk och psykisk sjukdom är det dubbelt så många som lämnar grundskolan utan behörighet, jämfört med barn i familjer utan dessa svårigheter. Det visar en ny studie som betonar vikten av stöd i skolarbetet till barn från socialt sårbara familjer.

Resultaten redovisas i registerstudien "Barn som anhöriga; hur går det i skolan" och har gjorts av CHES (Centre for Health Equity Studies) på uppdrag av Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka). Studien ger en övergripande bild av barns skolprestationer under åren 2003–2008 i familjer där det finns missbruk, psykisk eller fysisk sjukdom eller en förälder avlidit.

I familjer med missbruk eller psykisk sjukdom och där det fanns en

kontakt med socialtjänsten, lämnade mer än vart tredje barn grundskolan utan gymnasiebehörighet. Forskarna konstaterar att många föräldrar med missbruksproblem själva har en kort utbildning, vilket förstärker svårigheterna. Särskilt låga betyg har de elever där föräldern har ett missbruk som är en del av en psykisk sjukdom, och som dessutom har försörjningsstöd och/eller samhällsvård.

Mammans missbruk påverkar barnens studieresultat mest. Bland de barn som inte levde med missbruk saknade tolv procent av pojkarna och nio procent av flickorna gymnasiebehörighet. Där pappan missbrukade saknade däremot 28 procent av pojkarna, och 24 procent av flickorna gymnasiebehörighet. Om mamman missbrukade var siffrorna hela 30,5 procent för pojkarna och 27 procent för flickorna.

Den svenska skolan behöver förbättra sina metoder för individuellt stöd till alla barn med inlärningssvårigheter oavsett orsak, menar professor Anders Hjern som har lett studien. Behovet är extra stort hos dem som har begränsat stöd i skolarbetet hemifrån.

Studien slår fast att yrkesgrupper som möter dessa barn bör tänka på att hjälp med skolarbete och läsläsning kan vara en viktig komponent i ett psykosocialt stöd. Författarna skriver

att det är angeläget att metoder för att stödja skolarbetet hos elever i socialt sårbara familjer får en större spridning bland Sveriges kommuner. Socialtjänsten har en viktig uppgift i att ta initiativ till stöd i skolarbetet till barn som de kommer i kontakt med. □

Fotnot: "Barn som anhöriga; hur går det i skolan" (Hjern, Berg, Rostila, Vinnerljung), är den andra av totalt tre studier om barn som är anhöriga. Den första "Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de?" presenterades våren 2013. Den tredje presenteras hösten 2014. Rapporterna kan läsas och laddas ner på anhoriga.se.

Lyssnande lärare avgörande för FAS-barn

Ensamhet, mobbing och utanförskap. Det präglar uppväxten för många barn med fetalt alkoholsyndrom, FAS, enligt en pågående studie vid Göteborgs universitet. Men en lärare med tid att lyssna kan vara en viktig skyddsfaktor.

Hur fungerar livet för FAS-barn när de blir vuxna? Det vill doktorand-stipendiaten Jenny Rangmar och hennes kollegor på Psykologiska institutionen vid Göteborgs universitet ta reda på. I en studie undersöker de hur vuxenlivet ter sig för cirka 100 personer som fick diagnosen FAS på 80-talet.

Samtliga i undersökningsgruppen säger att det inte gick så bra i skolan. Men flera nämner att en lärare kan vara en särskilt betydelsefull person under skoltiden – läraren som såg dem, hjälpte till och stöttade. I en intervju i Kunskap till praktiks nyhetsbrev (från SKL, Sveriges kommuner och landsting) berättar Jenny Rangmar varför: "En lärare som har tid till att lyssna och förstå är viktig och kan vara en skyddsfaktor. Kanske upplever barnet att läraren är den enda i skolan som står på barnets sida. Det visar att FAS-personer uppskattar stöttande medmänniskor

även om dessa inte är experter på diagnosen."

När FAS-barnen blir vuxna finns ofta problematik kvar kring bland annat impulsivitet, förmågan att reglera exempelvis aggressivitet och svårigheter att sköta sin ekonomi. Däremot hävdar Jenny Rangmar att gruppen inte löper större risk än andra att utveckla beroendeproblem.

Jenny Rangmar är även medförfattare till en kunskapsöversikt från Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) om FAS. Författarna konstaterar att det saknas riktlinjer för vilka insatser som lämpar sig för personer med FAS, exempelvis vilka pedagogiska insatser som är lämpliga för att barnet ska klara av skolan och vilka psykosociala insatser som bör ges för att barnet ska ha möjlighet att klara vuxenlivet. □

Fotnot 1: Studien "Fetalt alkoholsyndrom – hur ser vuxenlivet ut?", Göteborgs universitet, beräknas pågå till 2016. Kunskapsöversikten "Fetalt Alcohol Spectrum Disorders – Psykosociala konsekvenser av och preventiva aspekter på alkoholrelaterade fosterskador, Jenny Rangmar och Claudia Fahlke (Nka Barn som anhöriga 2013:4) kan laddas ner på anhoriga.se.

Fotnot 2: FAS är en kombination av medfödda symptom som drabbar hjärna, ansiktsskelett och andra organ till följd av exponering för stora mängder alkohol under fosterstadiet.

Föräldrar: "Våga se bakom fasaden!"

Att prata om hur barnen påverkas av föräldrarnas missbruk är ingen självklarhet inom missbruks- och beroendevården. Det visar en intervjustudie i Gävleborg. Då familjen får stöd sker förändringarna snabbare och barnen blir lugnare och gladare.

Socionomen och utredaren Ann Lyrberg har intervjuat föräldrar som var aktuella inom missbruks- och beroendevården om vilket stöd föräldrar och deras barn får, hur stödet uppfattas och vilka behov de har av stöd.

Det kan förekomma samtal om hur barnen mår och hur barnen belastats av föräldrarnas missbruk, men det är ingen självklarhet. Föräldrarna saknar samordning och någon menade att det blir ett heltidsjobb för föräldern att hålla kontakt med olika personer inom socialtjänsten. Föräldrarna saknar även samverkan med skolan.

Föräldrarnas råd är att se helheten och våga se bakom fasaden. Som

ett led i att se helheten efterlyser de även mer samarbete mellan socialsekreterare, övrig behandlingspersonal, skola och barnomsorg. De betonar även vikten av att hela familjen – föräldrar och barn – blir delaktiga i behandlingsarbetet.

De behov som föräldrarna har är bland annat att få prata om hur föräldraskapets vardag fungerar, få knep och någon att bolla med kring exempelvis gränssättning samt hjälp med rutiner och stresshantering. Barnens behov handlar exempelvis om att få hjälp med relationen till föräldern samt stimulans till att ägna sig åt fritidsintressen.

I de fall där föräldrar och barn har fått adekvat hjälp, så har förändringarna skett snabbt. Exempelvis har samvaron i familjen blivit bättre och barnen har blivit gladare och lugnare. □

Källa: "Barns och föräldrars behov av stöd i familjer med missbruk", Ann Lyrberg, Region Gävleborg, www.regiongavleborg.se

Forskning och erfarenhet visar att barn påverkas av föräldrars missbruk/beroende. Trots det är det ingen självklarhet att den frågan kommer upp i föräldrarnas behandling.

Digital guide hjälper förskollärare att agera

Hur har barnet det hemma? Vågar vi prata med föräldrarna? Måste vi kontakta socialtjänsten? Den här typen av frågor kan förskolepersonal få hjälp med av den digitala guiden "Du kan hjälpa Jesper". Budskapet är att agera istället för att vänta – det blir inte bättre.

Det är den norska ideella organisationen "Voksne for Barn" som värnar om barns psykiska hälsa, som har tagit fram guiden, utifrån insikten om att

förskolepersonal ofta känner oro för barn och samtidigt söker mer kompetens inom området.

För några år sedan lanserades filmen "Vem kan hjälpa Jesper", där man möter Jesper, hans syster och ensamstående mamma. Det antyds att mamman dricker för mycket. Den nya guiden tar vid där filmen slutade och personalen får reflektera och ta ställning till ett antal situationer. Vad har jag lagt märke till? Har Jesper förändrats den senaste tiden? Är det

något jag bör ta reda på, eller lära mig mer om?

Jan Steneby, som är programsamordnare vid "Voksne for Barn", konstaterar att det inte finns några enkla svar, men uppmanar personal att inte behålla oron för sig själva, utan ta tag i situationen på något sätt.

Guiden, som är på norska, finns på www.voksneforbarn.no och är tillgänglig både på nätet och som applikation för mobilen. □

Källa: anhoriga.se

Negativa livshändelser vanligare hos barn med ADHD

Barn som har diagnostiserats med ADHD har varit med om ett större antal negativa händelser i unga år, än andra barn. Det kan exempelvis röra sig om missbruk i familjen eller separationer. Det framkommer i en ny avhandling.

Forskaren Johan Isaksson har i sin avhandling studerat kortisolnivåer hos 209 barn och ungdomar i åldrarna 6 till 17 år som diagnostiserats med ADHD. Dessa barn har lägre kortisolnivåer än en åldersmatchad jämförelsegrupp. Studien visar även att skillnaderna i kortisolnivåer ökar tydligt från tio års ålder.

Kortisol är ett av kroppens centrala hormoner för att hantera stress. Normalt stiger vår kortisolnivå på morgonen för att få oss att vakna, likaså vid stressade

situationer för att mobilisera kroppen. ”Gruppens lägre kortisolnivåer kan tyda på att ADHD går i arv. Samtidigt ser vi ju något överraskande hur hormonproduktionen minskar efter tio års ålder, och att unga med ADHD hunnit uppleva fler negativa livshändelser kan tolkas som att en stressande närmiljö bidragit till att utmatta systemet”, säger Johan Isaksson i ett pressmeddelande från Uppsala universitet.

Johan Isaksson och hans kollegor har nu ett viktigt underlag för fortsatt forskning, och förhoppningen är bland annat att resultaten kan förbättra möjligheten att hjälpa dessa barn att möta och hantera utmaningar och stress. □

Källa: ADHD and stress: Diurnal cortisol levels, early psychosocial adversity and perceived stress, Johan Isaksson, Uppsala universitet, www.uu.se

Barn med stress blir lättare sjuka

Tuffa livshändelser kan ge höga stressnivåer i en familj. Stressen kan påverka barnens motståndskraft mot bakterier och virus, enligt en ny studie.

En forskargrupp vid Högskolan i Jönköping och Linköpings universitet har tittat på hur barn i familjer med förmodad hög stressnivå påverkas (*Psychological Stress in Children May Alter the Immune Response*). Det handlar inte om vardagsstress som att hinna hämta på förskola och få fram maten i tid, utan om allvarlig och långvarig stress.

Femåringarna i de högststressade familjerna hade högre nivåer av stresshormonet kortisol än kontrollgruppen

av femåringar i familjer där stressnivån förmodas vara mer normal. Immunförsvaret hos barnen var inte heller lika starkt som ett vanligt immunförsvaret.

Forskargruppen ska nu gå vidare med att se hur allvarlig stress påverkar immunförsvaret hos ungdomar mellan 18 och 22 år.

Att missbruk i familjen kan orsaka långvarig stress hos barn är redan väl känt. Forskare i Toronto konstaterade i en studie från 2013 att barn till föräldrar som missbrukar oftare får depression som vuxna. Forskarnas hypotes är att orsaken är den långvariga och ofrånkomliga stress som föräldrars missbruk leder till. □

Vad gör kommunerna för barn som växer upp med missbruk?

(Uppgifter gällande verksamhetsåret 2013)

Sammanfattning

De flesta barn som växer upp med en vuxen med missbruks-/beroende-problematik får inget riktat stöd. Det visar den här undersökningen som IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, har gjort.

Den ökade alkoholkonsumtionen slår hårt mot barnen eftersom många av dem som har en riskabel alkoholkonsumtion är föräldrar.

Stödgrupper och annan riktad stödverksamhet är bra metoder för att ge barnen möjlighet att uppleva att de inte är ensamma och att bearbeta sina känslor och erfarenheter.

IOGT-NTOs Juniorförbund kräver att alla kommuner ska erbjuda stödverksamhet.

Resultatet från 2014 års enkät visar bland annat:

- 232 av landets 290 kommuner svarade på enkäten.
- 91 procent av de kommuner som svarade (210 av 232) uppgav att de hänvisar till någon typ av stödverksamhet.
- 9 procent av de kommuner som svarade (21 av 232) uppgav att de inte hänvisar till någon stödverksamhet alls för dessa barn.
- Den vanligaste stödformen som erbjuds är stödgrupper.
- Totalt deltar cirka 2 800 barn i någon typ av stödverksamhet i de kommuner som erbjuder detta.
- Ökad samverkan mellan kommunala instanser anses vara den viktigaste åtgärden för att kunna utveckla stödet.
- Endast 1 procent av barn till föräldrar med riskbruk (1,9 procent av alla barn till alkohol-/drogberoende föräldrar) nås av stödgrupper i de kommuner där sådana grupper erbjuds.

Metod

Varje år sedan 2004 har IOGT-NTOs Juniorförbund skickat en enkät till landets 290 kommuner. Till och med år 2013 ställde vi frågor som fokuserade på om det finns specifika stödgrupper för de barn som växer upp med missbruk och hur många som nås av dessa grupper. I årets enkät har vi tagit ett bredare grepp och frågat om all typ av stödverksamhet för denna målgrupp, med möjlighet att specificera vilket stöd som erbjuds. Liksom tidigare år har vi frågat hur många barn som deltar i verksamheten, i vems regi verksamheten bedrivs, hur man hittar de barn som behöver stöd och hur information om verksamheten sprids. En helt ny frågeställning för i år är vilka åtgärder kommunerna anser vara viktigast för att utveckla stödet till barn i familjer med missbruksproblematik.

Årets enkät har varit möjlig att fylla i både via ett formulär på webben och på papper. Vissa frågor har lämnat utrymme för kommentarer och mer omfattande och förklarande beskrivningar av verksamheten. Kommentarer är underlag för analysen av enkäten, men är tyvärr inte möjliga att redovisa fullständigt i denna rapport.

De kommuner som inte hade svarat inom angiven tid har fått tre påminnelser. I årets undersökning har vi tagit hänsyn till svar som inkommit till och med den 7 mars 2014.

Svarsfrekvens

Årets svarsfrekvens är 80 procent, vilket innebär att 232 av landets 290 kommuner har svarat. Svarsfrekvensen tidigare år har varierat mellan 70 procent (2007) och 90 procent (2008). I årets enkät har Göteborgs kommun valt att svara genom sina stadsdelsförvaltningar, där fem av kommunens tio stadsdelar har inkommit med svar.

Enkätens resultat

En detaljerad tabell där kommunernas rangordning av alternativen i vissa frågor redovisas, går att se på www.junis.org/rapport.

Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?

Någon typ av stödverksamhet kan erbjudas av 210 kommuner (av totalt 232 svarande). Detta innebär att 91 procent av dem som har svarat på enkäten kan erbjuda stödverksamhet i någon form.

21 kommuner svarar att de inte erbjuder något stöd för dessa barn. En kommun har skickat in enkäten, men inte svarat på denna fråga.

Stödverksamheten sker oftast endast i kommunal regi. 120 kommuner (inklusive två av Göteborgs stadsdelar) bedriver stödverksamhet endast i den egna kommunens regi. 20 kommuner hänvisar till stödverksamhet som bedrivs helt i en annan kommuns regi, troligtvis grannkommun. Tio kommuner (inklusive en av Göteborgs stadsdelar) erbjuder endast stödverksamhet som bedrivs av en ideell organisation, vilket oftast är kyrkan. En kommun erbjuder stödverksamhet i ett privat företags regi.

Flera kommuner hänvisar till stöd som kan vara både kommunalt och i annan regi. Detta svar kan innebära att det finns flera stödtyper medan det ibland är verksamhet som sker i samverkan mellan olika aktörer. Den vanligaste kombinationen är mellan den egna kommunen och en ideell organisation och därefter samverkan mellan två kommuner.

Bland de kommuner som hänvisar till stödverksamhet i en annan kommun är det vanligare med mer osäkra svar och färre barn som faktiskt deltar i stödverksamhet. Detta kan tyda på att då ansvaret för verksamheten inte ligger hos den egna kommunen görs det färre satsningar på att barn ska erbjudas stöd samt att det tycks finnas en lägre kunskap om de barn som deltar i stödverksamhet.

Vilken typ av stödverksamhet erbjöds under 2013 till barn och unga i familj med missbruksproblem?

[DIAGRAM 1, SIDAN 39]

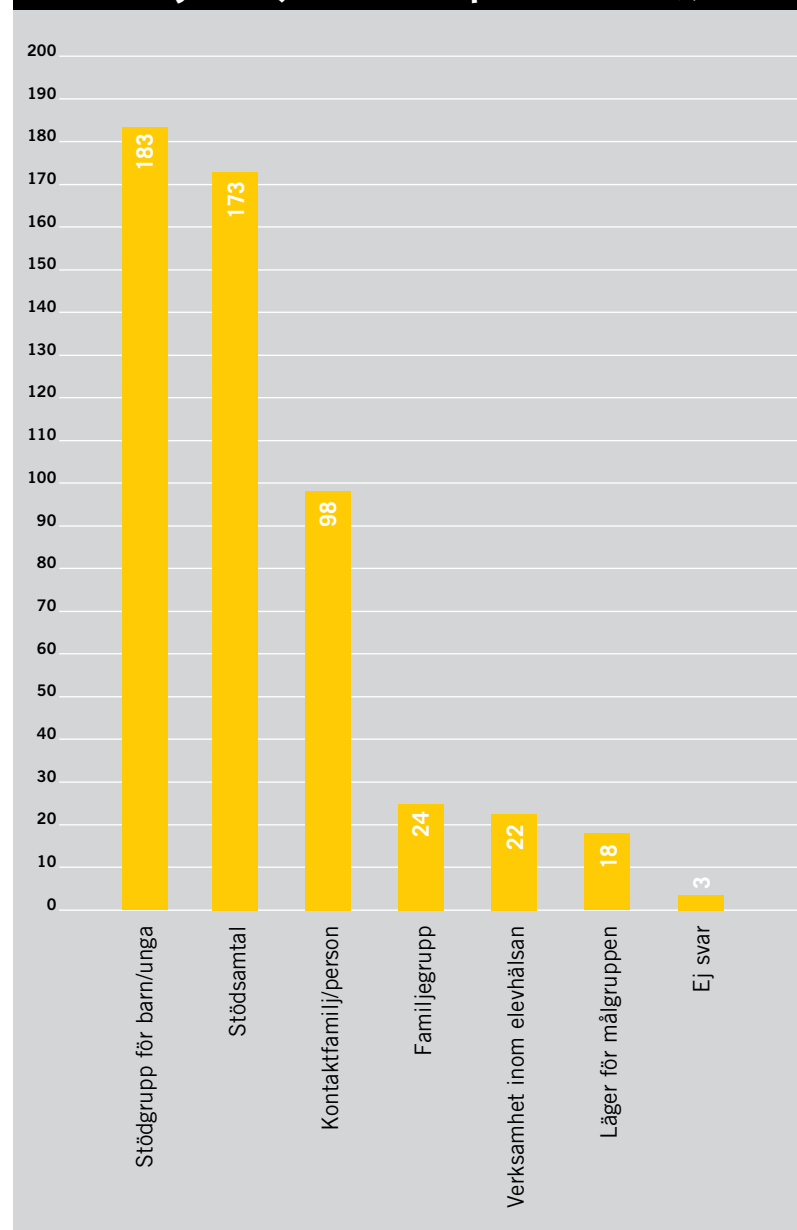
I enkäten har kommunerna kunnat välja mellan följande alternativ: stödgrupp för barn/unga, stödsamtal, kontaktfamilj/-person, familjegrupp, verksamhet inom elevhälsan samt läger för målgruppen. Om kommunen hänvisar till mer än en verksamhet har de uppmanats att rangordna de tre vanligaste. Majoriteten av kommunerna hänvisar till flera typer av stöd. Vissa kommuner som erbjuder flera typer av stödverksamhet har dock inte gjort denna rangordning i enkätsvaren. Tre kommuner har inte svarat alls på frågan.

Stödgrupp som riktar sig till barn i familjer med missbruk/beroende erbjuds av 183 kommuner (varav fem svar gäller stadsdelar i Göteborg). I de flesta fall är stödgrupp den vanligaste stödformen, och för vissa kommuner även det enda stöd som anges. Årets resultat visar att cirka 78 procent av de kommuner som har svarat på enkäten erbjuder stödgrupper.

Stödsamtal är den näst vanligaste typen av stöd och erbjuds av 173 kommuner (varav fyra svar gäller stadsdelar i Göteborg). Kontaktfamilj/-person anges som stödform av 98 kommuner (varav fem svar gäller stadsdelar i Göteborg). Därefter anges familjegrupp (24 kommuner), verksamhet inom elevhälsan (22 kommuner) och läger för målgruppen (18 kommuner).

DIAGRAM 1

Vilken typ av stödverksamhet erbjöds under 2013 till barn och unga i familj med missbruksproblem? (Fler svar möjliga.)

Tidigare år har Junis enkät enbart frågat om stödgrupper. I 2013 års rapport fick vi svaret att 203 (av 236 svarande) kommuner kan erbjuda stödgrupper. Trots att vi i årets enkät har med flera andra typer av stödverksamheter så är det tydligt att just stödgrupper fortsätter att vara det viktigaste, och ibland det enda stödet, som kommunen hänvisar till.

Ungefär hur många barn har deltagit i stödverksamheten under 2013?

Årets fråga gäller den totala stödverksamheten som anges i frågan ovan, med andra ord inte enbart stödgrupper. Av svaren att döma tycks det dock som att många kommuner anger de barn som deltar just i stödgrupper. Flera kommuner kommenterar att det är svårt att ange ett svar på frågan, bland annat eftersom det kan gälla barn som inte registrerats eller har biståndsbedömts av socialtjänsten. Det kan även handla om exempelvis stödverksamhet som bedrivs av utomstående aktörer. 24 av kommunerna (varav en stadsdel i Göteborg) som har svarat på enkäten har inte angett något antal alls på denna fråga. Vi är mycket medvetna om att siffrorna som angetts i många fall är en uppskattning, och inte anger något exakt antal.

Utifrån de uppgifter vi har fått in har drygt 2 800 barn deltagit i stödverksamhet som vänder sig till barn i familjer med missbruksproblem under 2013. Om det förekommer att samma barn deltar i flera typer av stödverksamhet framgår inte av enkäten.

Mellan åren 2004 och 2013 frågade vi om hur många barn som deltog i *stödgrupper*. Som en jämförelse fick vi år 2012 svaret att 2 152 barn deltog i grupper, och år 2013 var antalet cirka 2 000 barn.

Med tanke på att vi i år har breddat frågeställningen och även omfattar läger, insatser inom elevhälsan, enskilda stödsamtal och liknande så hade man kunnat förvänta sig att antalet barn som får stöd skulle vara betydligt större jämfört med de år då vi enbart frågade om stödgrupper. Årets resultat på 2 800 barn visar dock inte att det är ett anmärkningsvärt större antal barn som får stöd även då fler stödtyper räknas in.

Hur stor andel av de barn som behöver stöd nås av stödverksamheten?

Det är svårt att avgöra huruvida resultatet av vår undersökning är representativt även för de 58 kommuner som inte har inkommit med några svar. Vad vi däremot säkert kan säga är att 210 kommuner har svarat att de hänvisar till stödverksamhet av något slag och att omkring 2 800 barn deltagit i denna verksamhet.

Det finns ingen riktigt bra siffra på hur många barn som lever med vuxna som dricker för mycket, naturligtvis till stor del på grund av att missbruk/beroende är något som det sällan talas öppet om. I Junis rapporter har vi dock valt att utgå ifrån två olika siffror som har använts på senare år. Fram till och med 2008 utgick vi i Junis rapporter endast från Socialstyrelsens beräkningar (*SOU 1994:29*) att det finns omkring 200 000 barn som lever i familjer med missbruk i Sverige. Därefter har vi även använt oss av en beräkning från Folkhälsoinstitutet (nuvarande Folkhälsomyndigheten) som säger att det finns omkring 385 000 barn som växer upp i familjer med riskfylld alkoholkonsumtion. Här är det viktigt att påpeka att detta alltså handlar om *riskbruk* vilket är en vidare benämning än missbruk och beroende. Ungefär 700 000 vuxna personer i Sverige betecknas som riskbrukare av alkohol.

Vi utgår först från siffran 200 000 för att göra en grov beräkning. Vi väljer att utgå från att dessa 200 000 barn är jämnt fördelade i landets 290 kommuner. Utifrån de uppgifter som vi har fått in innebär det grovt räknat att i de 210 kommuner som erbjuder stödverksamhet nås cirka 1,9 procent av det totala antalet barn till föräldrar med missbruks-/beroendeproblematik.

Om vi istället utgår från att det finns 385 000 barn till föräldrar med *riskbruk* av alkohol, är det enbart cirka 1 procent av dessa barn som får del av stödverksamhet, *i de kommuner där sådana verksamhet erbjuds*.

Denna uträkning är naturligtvis inte komplett rent statistiskt men den ger oss ändå en bild av de skeva proportioner som är en realitet för barnen och att det är en bra bit kvar innan det går att vara nöjd med det stöd som samhället ger.

Det är också tydligt att det påverkar var i landet man bor för att ha tillgång till stödverksamhet. Det finns tusentals barn som bor i kommuner där det inte erbjuds något stöd alls.

Hur får ni kontakt med de barn som vill/behöver delta i stödverksamhet?

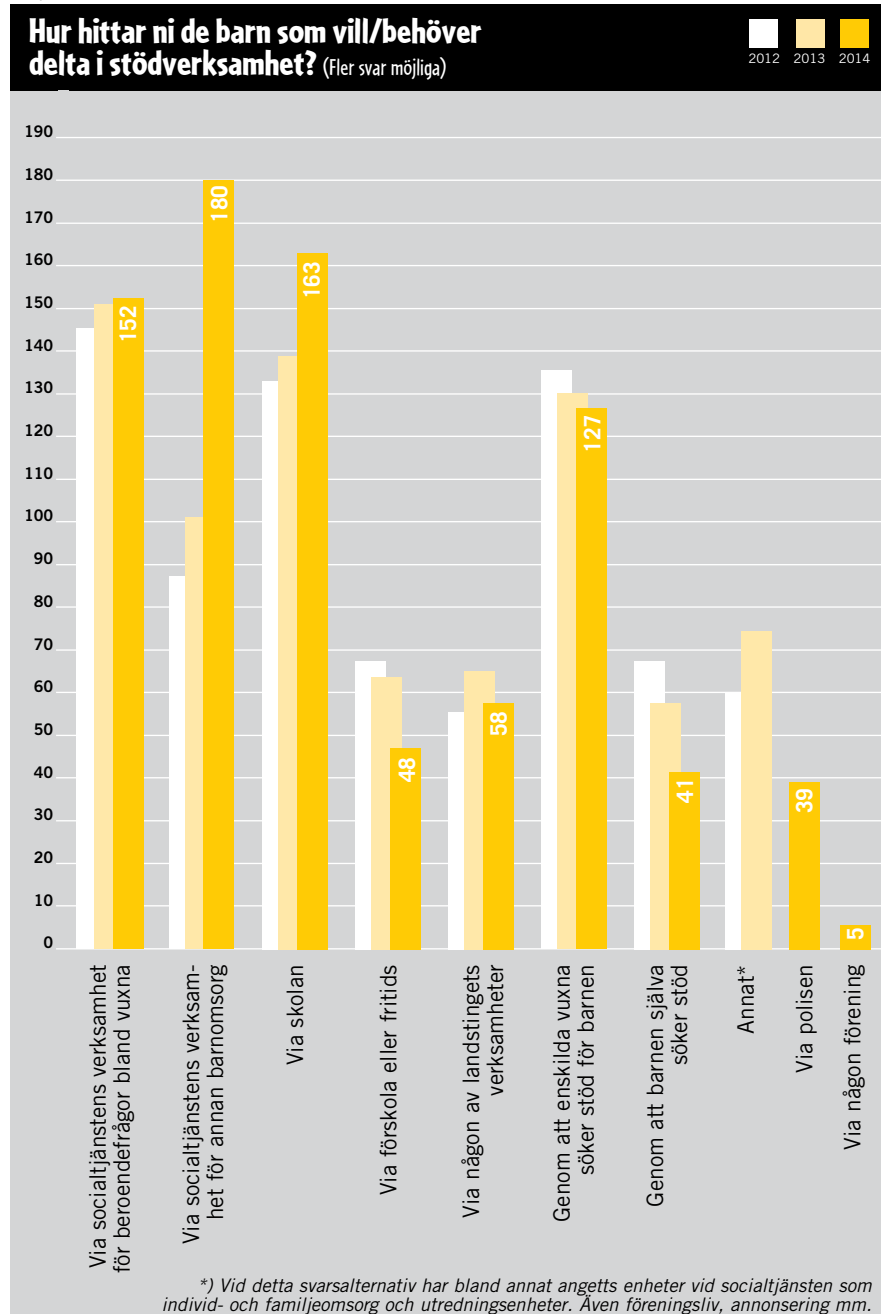
[DIAGRAM 2, SIDAN 42]

I år, liksom 2012 och 2013 har vi frågat om hur man får kontakt med de barn som behöver stöd. De två tidigare åren har detta gällt enbart stödgrupper, men i år omfattar frågan den totala stödverksamheten för barn i familjer med missbruks-/beroendeproblematik. Vi bad även kommunerna att rangordna upp till fem av de vanligaste sätten att nå barnen.

I år har det vanligaste svaret varit att man får kontakt med barnen via socialtjänstens verksamhet för barn. Därefter kommer, liksom förra

DIAGRAM 2

Hur hittar ni de barn som vill/behöver delta i stödverksamhet? (Fler svar möjliga)

året, alternativet ”via skolan”. Det är dock totalt färre än förra året som anger skolan som kontaktväg. Svaret ”skolan” rymmer med stor sannolikhet förutom lärare även skolsköterskor, kuratorer och annan skolpersonal samt kontakter direkt med eleverna. Tredje vanligaste kontaktvägen är socialtjänstens verksamhet för vuxna, därefter genom att enskilda vuxna söker kontakt för barnens räkning.

I 2013 års enkät syntes en ökning av antalet barn som fick kontakt med stödverksamhet via landstinget. I årets enkät är det dock färre som anger landstinget som kontaktväg. Förhoppningsvis är detta en tillfällig nedgång. Landstinget borde vara en viktig kontaktväg till de barn som behöver stöd med tanke på den lagändring som började gälla den 1 januari 2010 (Lex Therese) och som ger barn som lever med missbruk ett starkare stöd från lagen. Syftet med den nya paragrafen är att tidigt fånga upp barn och unga som befinner sig i riskzonen. Det pågår ett antal projekt, både nationellt, regionalt och lokalt, för att landstingen ska bli bättre på detta.

Hur sprider ni i er kommun information om den stödverksamhet som finns att tillgå?

Denna fråga gav utrymme för fria svar om hur informationen sprids. Sätten att nå ut med information är imponerande många. Hemsidor, ofta kommunens egen, skriftlig information i form av foldrar, visitkort och affischer är vanligt. Ofta vänder sig informationen till personer som jobbar med eller på annat sätt möter barn och unga. En annan viktig målgrupp som nämns är de som på olika sätt möter vuxna med missbruk. ”Vi har också ett samarbete med den vuxnas missbruksbehandling så att vi träffar alla som går på behandling för att prata barn och föräldraskap”, skriver en kommun. Någon nämner samverkan med beroendevården, psykiatrien samt närliggande kommuner. Informationen vänder sig även till allmänheten via exempelvis annonsering i lokaltidningar och information på medborgarkontor, vårdcentraler, bibliotek och till föreningsliv och kyrkor.

Barn och ungdomar tillbringar en stor del av sin vardag i förskola, skola och gymnasium. En kommun skriver att information sprids ”genom att möta barn och skolpersonal i samband med bokbord i olika skolor, genom att sprida informationen muntligt och skriftligt till skolornas elevvårdsteam”. I en kommun genomförs regelbundna studiedagar för all personal som arbetar med barn och ungdomar. Många vänder sig direkt till eleverna med exempelvis filmvisning, föreläsningar och värderingsövningar. Elevhälsan är en viktig kanal. Några kommuner ger exempel på omfattande samverkan, exempelvis en kommun som skriver

att ”det finns utbildade ’ambassadörer’ (stödgruppsledare) på varje skola och ett lokalt barnnätverk i kommunen där skolrepresentanter, elevhälsovård och representanter från socialtjänst ingår.”

Öppet hus, där allmänheten bjuds in för att se hur stödverksamheten fungerar och vilka som jobbar med den, är ytterligare ett exempel på att sprida information och kunskap.

Många kommuner beskriver ett omfattande informations- och nätverksarbete. Även om detta inte alltid resulterar i en markant ökning av antalet barn och unga som deltar i stödverksamhet är det troligt att denna insats höjer kunskapen och medvetenheten kring situationen för barn som lever med missbruk, vilket också torde gynna dessa barn.

Vilka tre åtgärder anser du är viktigast för att utveckla stödet till barn och unga i familjer med missbruksproblem?

[DIAGRAM 3, SIDAN 45]

En helt ny fråga i årets enkät är vilka åtgärder som anses vara viktigast för att utveckla stödet till de barn som ingår i målgruppen. De som svarade ombads att rangordna svaren.

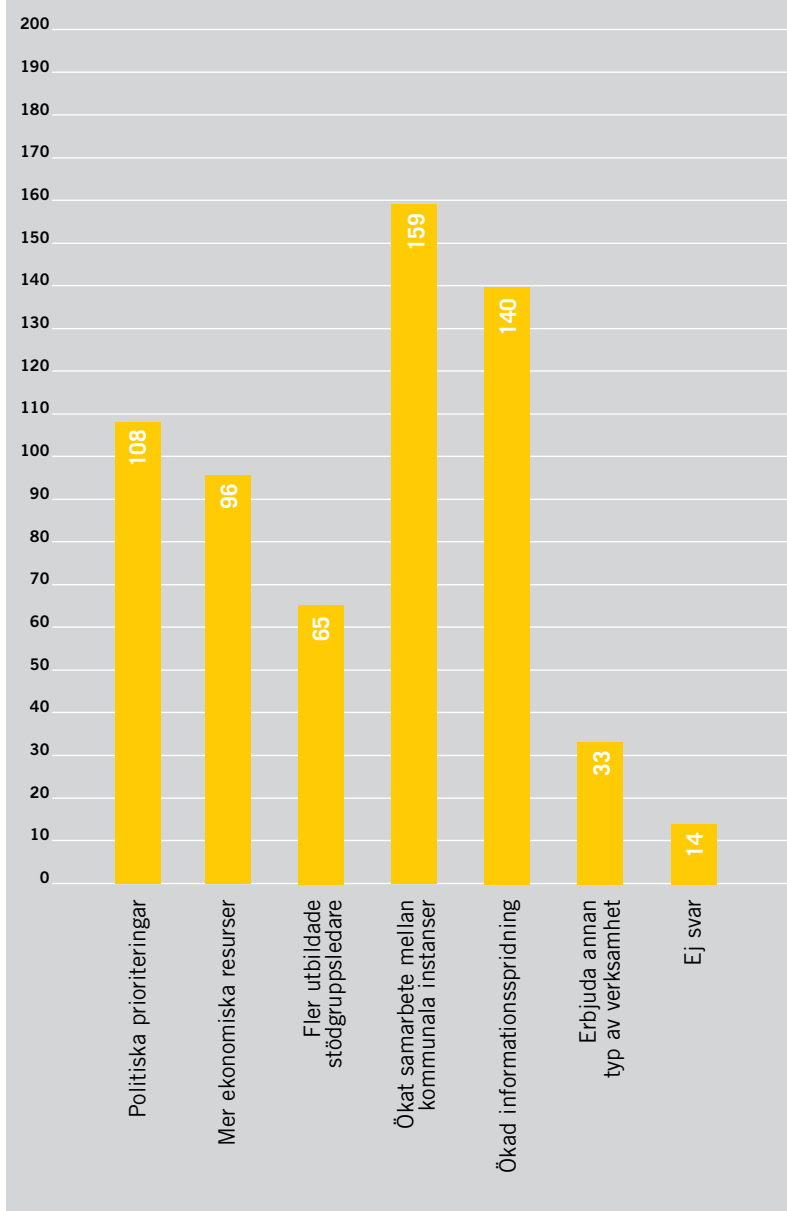
Det svarsalternativ som flest kommuner valde som högsta prioritet, och som totalt ansågs vara någon av de tre viktigaste åtgärderna var ”Ökat samarbete mellan kommunala instanser” (160 svar). Därefter följde ”Ökad informationsspridning” (141 svar) och ”Politiska prioriteringar” (109 svar). Ökade ekonomiska resurser kom först på fjärde plats, följt av fler utbildade stödgruppsledare. Flera kommuner har kommenterat att det även behövs samverka med exempelvis landstinget och övriga som på olika sätt jobbar med och möter barn. Detta fanns inte med som svarsalternativ.

I tidigare års enkäter har de som har svarat kunnat lämna kommentarer om varför stödgrupper inte är igång, saknar deltagande barn och så vidare. Inte helt sällan har ekonomiska resurser angetts som anledning. Vi har även fått svar om att stödgruppsverksamhet inte prioriteras eller satsas på.

När vi i år formulerar en tydlig fråga på ett annat sätt träder en delvis ny bild fram. Det verkar i första hand finnas behov av samarbete och samordning. När samverkan sker förenklas informationsspridningen. Politiska prioriteringar kan naturligtvis ofta innebära att det även tillförs ekonomiska resurser, men det kan också innebära att stödverksamheten och situationen för barn som lever med missbruks-/beroendeproblematik lyfts upp och tar plats i den politiska debatten.

DIAGRAM 3

Vilka tre åtgärder anser du är viktigast för att utveckla stödet till barn och unga i familjer med missbruksproblem? (Fler svar möjliga.)

Slutsatser

Av landets totalt 290 kommuner har vi fått svaret att 210 kommuner hänvisar till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem. 58 kommuner har inte svarat på vår enkät, och av de som har svarat är det 21 kommuner som inte hänvisar till någon stödverksamhet alls för dessa barn. Vi kan inte uttala oss om huruvida det finns stödverksamhet i de 58 kommuner som inte har svarat på enkäten – det kan finnas många kommuner bland dessa som erbjuder stöd. Det finns dock risk för att anledningen till att kommunen inte har svarat är att de inte erbjuder stöd. Oavsett vilket är det tillräckligt anmärkningsvärt att sju procent av landets samtliga kommuner inte hänvisar till någon stödverksamhet alls. Det blir extra anmärkningsvärt i år, då vi har breddat svarsalternativen till att omfatta även enskilda stödsamtal och liknande insatser.

Av de svar vi har fått framgår det att stödgrupper är den vanligaste formen av stödverksamhet, följt av enskilda stödsamtal. Totalt deltar cirka 2 800 barn i någon form av stödverksamhet. När Junis inför årets enkät valde att ställa frågan om även andra typer av stödverksamhet hade vi hoppats att antalet barn som erbjuds stöd skulle bli avsevärt större än tidigare år. I våra tidigare enkäter har det framkommit att det är svårt att rekrytera till stödgrupperna. Årets resultat visar dock att det kanske inte främst är stödgrupper som är svårt att hitta deltagare till, utan det finns problem med att nå fram till de här barnen, oavsett hur stödet ser ut. Missbruk och beroende är fortfarande ett tabubelagt område, och av de svar som lämnats framgår det att det finns ett stort behov av samverkan och ökad informationsspridning inte minst inom kommunernas egna instanser.

Det är ett fåtal av de barn som behöver stöd som deltar i någon typ av stödverksamhet, och enkäten visar att få barn får kontakt med stödverksamheten via exempelvis landstinget, polis och ideella organisationer. Detta är aktörer som på olika sätt möter dessa barn och även deras föräldrar. Junis är övertygade om att det bland poliser, inom vården och i föreningslivet finns en stor kunskap om barn som skulle behöva stöd. Med andra ord finns det här en potential för att hitta nya samverkansformer för att nå barnen och familjerna.

Det finns flera initiativ på såväl kommunal, regional som statlig nivå som syftar till att öka samverkan för att förbättra stödet till barn som anhöriga. Junis enkät bekräftar att det behovet är stort. 2014 är ett valår vilket borde vara ett extra bra tillfälle för politiker på alla nivåer att visa att de inser vikten av politiska prioriteringar kring dessa frågor. ■

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013?	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Upplands Väsby kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	8
Vallentuna kommun	Ja	Stödsamtal ¹	11
Österåkers kommun	Ja	Stödsamtal	11
Värmdö kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10
Järfälla kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	30
Ekerö kommun	Ja	Stödsamtal	0
Huddinge kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	15
Botkyrka kommun	Ja	Stödsamtal	10
Salems kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	5
Haninge kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	28
Tyresö kommun	Ja	Stödsamtal	3
Upplands-Bro kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Nykvärns kommun	Ja	Stödsamtal	20
Täby kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	0
Danderyds kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	4
Sollentuna kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	6
Stockholms stad	Ja	Stödsamtal	163

STOCKHOLMS LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? 1	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
	2013	2013	2013
Södertälje kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	40
Nacka kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Sundbybergs stad	Ja	Stödsamtal 1	3
Solna stad	Ja	Stödgrupp för barn/unga	2
Lidingö stad	Ja	Stödsamtal 1	13
Vaxholms stad	Ja	Stödgrupp för barn/unga	–
Norrtälje kommun	Ja	Stödsamtal	–
Sigtuna kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Nynäshamns kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	12
Håbo kommun	Ja	Stödsamtal	35
Älvkarleby kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	30
Knivsta kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Heby kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	–
Tierps kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	–
Uppsala kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	103
Enköpings kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Östhammars kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar

UPSALA LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? 1	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
	2013	2013	2013
Vingåkers kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Gnesta kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Nyköpings kommun	Ja	Stödsamtal	88
Oxelösunds kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Flens kommun	Ja	Stödsamtal	12
Katrineholms kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Eskestuna kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	54
Strängnäs kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	0
Trosa kommun	Nej	–	–
Ödeslövs kommun	Ja	–	0
Ydre kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Kinda kommun	Ja	Stödsamtal	26
Boxholms kommun	Ja	Kontaktfamilj / person	9
Åtvidabergs kommun	Ja	Stödsamtal 1	12
Finspångs kommun	Ja	Stödsamtal	10
Valdemarsviks kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	6
Linköpings kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	115

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2013	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	2013	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Norrköpings kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	50	
Söderköpings kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	8	
Motala kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	15	
Vadstena kommun	Ja		Stödsamtal	8	
Mjölby kommun	Ja		Stödsamtal	6	
Aneby kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	2	
Gnosjö kommun	Ja		Stödsamtal	3	
Mullsjö kommun	Ja		Stödsamtal	–	
Habo kommun	Ja		Stödsamtal	1	
Gislaveds kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Vaggeryds kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	3	
Jönköpings kommun	Ja		Stödsamtal	30	
Nässjö kommun	Ja		Stödsamtal	10	
Värnamo kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Sävsjö kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	–	
Vetlanda kommun	Ja		–	–	
Eksjö kommun	Nej		–	–	
Tranås kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	10	

JÖNKÖPINGS LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2013	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	2013	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Uppvidinge kommun	Ja		Stödsamtal	10	
Lessebo kommun	Ja		Kontaktfamilj / person	0	
Tingsryds kommun	Ja		Kontaktfamilj / person	1	
Alvesta kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Älmhults kommun	Ja		Stödsamtal	–	
Markaryds kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga	–	
Växjö kommun	Ja		Stödsamtal	12	
Ljungby kommun	Ja		Stödsamtal ¹	10	
Högsby kommun	Ja		Stödsamtal	1	
Torsås kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Mörbylånga kommun	Ja		Stödsamtal	10	
Hultsfreds kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Mönsterås kommun	Ja		Stödsamtal	10	
Emmaboda kommun	Nej		–	–	
Kalmar kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Nybro kommun	Nej		–	–	
Oskarshamns kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga ¹	0	

KRONOBERGS LÄN

KALMAR LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? 1	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Västerviks kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Vimmerby kommun	Ja	Stödsamtal	–
Borgholms kommun	Ja	Stödsamtal	5
Gotlands kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	12
Olofströms kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10
Karlskrona kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	4
Ronneby kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	0
Karlshamns kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	7
Sölvesborgs kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	5
Svalövs kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	20
Staffanstorps kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	9
Buriövs kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	7
Vellinge kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Östra Göinge kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Örkeljunga kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Bjuvs kommun	Ja	Stödsamtal 1	20
Kävlinge kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	2

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

BLEKINGE LÄN
GOTLANDS LÄN
SKÅNE LÄN

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? 1	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Lomma kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	0
Svedala kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10
Skurups kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Sjöbo kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10
Hörby kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Höös kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	3
Torneilla kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	–
Bromölla kommun	Ja	Stödsamtal	8
Osby kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	6
Perstorps kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Klippans kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Åstorps kommun	Ja	Stödsamtal	–
Båstads kommun	Ja	Stödsamtal	20
Malmö stad	Ja	Stödgrupp för barn/unga	120
Lunds kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	50
Landskrona kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Helsingborgs stad	Ja	Stödgrupp för barn/unga	16

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2013	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	2013	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Höganäs kommun	Ja	2013	Stödsamtal	2013	–
Eslövs kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		30
Ystads kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		9
Trelleborgs kommun	Ja		Stödsamtal		14
Kristianstads kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		15
Simrishamns kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		25
Ångelholms kommun	Nej		–		–
Hässleholms kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		9
Hylte kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		2
Halmstads kommun	Ej svar		Ej svar		Ej svar
Laholms kommun	Ja		Stödsamtal		6
Falkenbergs kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		52
Varbergs kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		55
Kungsbacka kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		40
Härjedda kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		23
Partille kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		10
Öckerö kommun	Ja		Stödsamtal		1

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2013	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	2013	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Stenungsunds kommun	Ej svar		Ej svar		Ej svar
Tjörns kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		8
Orust kommun	Ja		Stödsamtal		0
Sotenäs kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		10
Munkedals kommun	Ej svar		Ej svar		Ej svar
Tanums kommun	Ej svar		Ej svar		Ej svar
Dals-Eds kommun	Ja		Stödsamtal		10
Färgelanda kommun	Ej svar		Ej svar		Ej svar
Ale kommun	Ja		Stödsamtal		10
Lerums kommun	Ja		Stödsamtal ¹		4
Värgårda kommun	Nej		–		–
Bollebygdskommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		0
Grästorp kommun	Ej svar		Ej svar		Ej svar
Essunga kommun	Nej		–		–
Karlsborgs kommun	Ej svar		Ej svar		Ej svar
Gullspångs kommun	Ja		Kontaktfamili / person		1
Tranemo kommun	Ja		Stödgrupp för barn/unga		7

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2015	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2015? ¹	2015	Ungefär hur många barn har deltagit under 2015?
Bengtstors kommun	Ja	20	Stödsamtal	20	
Melleruds kommun	Ja	8	Stödgrupp för barn/unga	8	
Lilla Edets kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Marks kommun	Ja	7	Stödsamtal	7	
Svenljunga kommun	Ja	8	Läger för målgruppen	8	
Herrljunga kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Vara kommun	Ja	–	Stödsamtal	–	
Götene kommun	Ja	4	Kontaktfamilj / person	4	
Tibro kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Töreboda kommun	Ja	10	Stödsamtal	10	
Göteborgs stad	Ja ²	81 ²	Stödgrupp för barn/unga ²	81 ²	
Mölnåls kommun	Ja	12	Stödgrupp för barn/unga	12	
Kungälv kommun	Ja	16	Stödgrupp för barn/unga	16	
Lysekils kommun	Nej	–	–	–	
Uddevalla kommun	Ja	20	Stödgrupp för barn/unga	20	
Strömstads kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Vänersborgs kommun	Ja	22	Stödgrupp för barn/unga	22	

2) Fem av Göteborgs tio stadsdelar har inkommit med svar; Östra Göteborg, Centrum, Angered, Västra Göteborg och Västra Hisingen. För stadsdelarnas respektive svar med rangordning, se pdf på www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2015	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2015? ¹	2015	Ungefär hur många barn har deltagit under 2015?
Trollhättans stad	Ja	39	Stödgrupp för barn/unga	39	
Alingsås kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Borås stad	Ja	3	Stödgrupp för barn/unga	3	
Ulricehamns kommun	Ja	3	Stödgrupp för barn/unga	3	
Åmås kommun	Ja	3	Stödsamtal	3	
Mariefreds kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Lidköpings kommun	Ja	5	Stödsamtal	5	
Skara kommun	Ja	6	Stödsamtal	6	
Skövde kommun	Ja	7	Stödgrupp för barn/unga	7	
Hjo kommun	Ja	–	Stödsamtal	–	
Tidaholms kommun	Ej svar		Ej svar	Ej svar	
Falköpings kommun	Ja	10	Stödsamtal ¹	10	
Kils kommun	Ja	0	Stödgrupp för barn/unga	0	
Eda kommun	Ja	12	Kontaktfamilj / person	12	
Torsby kommun	Nej	–	–	–	
Storfors kommun	Ja	0	Kontaktfamilj / person	0	
Hammarö kommun	Ja	5	Stödsamtal	5	

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
	2013	2013	2013
Munkfors kommun	Nej	–	–
Forshaga kommun	Ja	Stödsamtal ¹	5
Grums kommun	Ja	Kontaktfamilj / person	5
Årjängs kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	4
Sunne kommun	Ja	Stödsamtal	6
Karlstads kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	15
Kristinehamns kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	11
Filipstads kommun	Ja	Kontaktfamilj / person	10
Hagfors kommun	Ja	Stödsamtal	10
Arvika kommun	Ja	Stödsamtal	55
Säffle kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	6
Lekebergs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Laxå kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10
Hallsbergs kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	2
Degerfors kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	4
Hällefors kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Ljusnarsbergs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar

ÖREBRO LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
	2013	2013	2013
Örebro kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	75
Kumla kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	5
Askersunds kommun	Ja	Stödsamtal ¹	5
Karlskoga kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Nora kommun	Ja	Stödsamtal	1
Lindesbergs kommun	Ja	Stödsamtal ¹	10
Skinnskattebergs kommun	Nej	–	–
Surahammars kommun	Ja	Stödsamtal ¹	0
Kungsörs kommun	Ja	Stödsamtal	2
Hallstahammars kommun	Ja	Stödsamtal	–
Norbergs kommun	Ja	Kontaktfamilj / person	5
Västerås stad	Ja	Stödgrupp för barn/unga	12
Sala kommun	Ja	Stödsamtal	15
Fagersta kommun	Ja	Stödsamtal	0
Köpings kommun	Ja	Stödsamtal	3
Arboga kommun	Ja	Stödsamtal	8

VÄSTMANLANDS LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2013	2013	Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under 2013? 1	2013	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Vansbro kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Malungs kommun	Ja	Ja	Kontaktfamilj / person	1	1	1
Gagnefs kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	10	10	10
Leksands kommun	Nej	Nej	–	–	–	–
Rättviks kommun	Nej	Nej	–	–	–	–
Orsa kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	5	5	5
Ålvdalens kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Smedjebackens kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	–	–	–
Mora kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	2	2	2
Falu kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	25	25	25
Borlänge kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	100	100	100
Sätters kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	5	5	5
Hedemora kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Avesta kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	5	5	5
Ludvika kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10	10	10
Ockelbo kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	5	5	5
Hofors kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	3	3	3

DALARNAS LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	2013	2013	Vilken typ av stödverksamhet erbjöds (i första hand) under 2013? 1	2013	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
Ovanåkers kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Nordanstigs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	2	2	2
Ljusdals kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	12	12	12
Gävle kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	30	30	30
Sandvikens kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	14	14	14
Söderhamns kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	12	12	12
Bollnäs kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10	10	10
Hudiksvalls kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Ånge kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	5	5	5
Timrå kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	–	–	–
Härnösands kommun	Ja	Ja	Stödsamtal	10	10	10
Sundsvalls kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	26	26	26
Kramfors kommun	Nej	Nej	–	–	–	–
Sollefteå kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Örnsköldsviks kommun	Ja	Ja	Stödgrupp för barn/unga	8	8	8

GÄVLEBORGS LÄN

VÄSTERNORRLANDS LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
	2013	2013	2013
Ragunda kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Bräcke kommun	Ja	Stödsamtal ¹	5
Krokoms kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	–
Strömsunds kommun	Ja	Stödsamtal	–
Åre kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	6
Bergs kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	5
Härjedalens kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	10
Östersunds kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	16
Nordmalings kommun	Nej	–	–
Bjurholms kommun	Ja	Stödsamtal	3
Vindeln kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Robertsfors kommun	Nej	–	–
Norsjö kommun	Ja	Stödsamtal	0
Malå kommun	Nej	–	–
Storumans kommun	Nej	–	–
Sorsele kommun	Ja	Stödsamtal	0
Dorotea kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Vännäs kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar

JÄMTLANDS LÄN

VÄSTERBOTTENS LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Kommun	Hänvisar socialtjänsten inom er kommun till någon typ av stödverksamhet för barn och unga i familjer med missbruksproblem?	Vilken typ av stödverksamhet erbjuds (i första hand) under 2013? ¹	Ungefär hur många barn har deltagit under 2013?
	2013	2013	2013
Vilhelmina kommun	Ja	Kontaktfamilj / person	0
Åsele kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Umeå kommun	Ja	Kontaktfamilj / person	25
Lycksele kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	6
Skellefteå kommun	Ja	Stödsamtal	21
Arvidsjaur kommun	Ja	Kontaktfamilj / person	7
Arjeplogs kommun	Nej	–	–
Jokkmokks kommun	Nej	–	–
Övertorneå kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Kalix kommun	Ja	Stödsamtal	7
Övertorneå kommun	Nej	–	–
Pajala kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Gällivare kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Älvsbyns kommun	Ja	Stödsamtal	2
Luleå kommun	Ja	Stödsamtal	8
Piteå kommun	Ja	Stödsamtal	10
Bodens kommun	Ja	Stödgrupp för barn/unga	–
Haparanda kommun	Ej svar	Ej svar	Ej svar
Kiruna kommun	Ja	Stödsamtal	5

NORRBOTTENS LÄN

1) Kommunerna ombads här rangordna vilka stödformer som var vanligast. I tabellen anges den stödform som kom först i rangordningen. 14 kommuner gjorde ingen rangordning. Vi har därför valt en av de stödformer som rapporterats. För utförligt svar se www.junis.org/rapport.

Litteratur

Rapporter om kommunernas stöd till barn som växer upp med missbruk
IOGT-NTOs Juniorförbund, 2005–2013

Familjer med missbruk
Anna-Bodil Bengtsson,
Ingegerd Gavelin, Liber 1996

Vändpunkten – Att arbeta med barn till alkoholister
Thomas Lindstein, Gothia 1995

De glömda barnen
Margaret Cork, CAN 1984

Missbrukarnas barn
Rita Christensen, Prisma 1993

Det ska aldrig få hända mig
Claudia Black
Natur och Kultur 1993

Om barnen i missbrukets skugga
Alkoholkommittén 2004

Barn i familjer med alkohol- och narkotikaproblem
Statens folkhälsoinstitut, 2008:28

Bli min mamma igen
Åsa Jinder, Bonniers 1991

Alkohol, alkovråål
Elisabeth Hagborg, Alfabet 1999

Anhörig
Katerina Janouch, Pirat 2004

Svinalängorna
Susanna Alakoski
Albert Bonniers förlag 2006

Håpas att du trifs bra i fengselset
Susanna Alakoski
Albert Bonniers förlag 2010

Bergsprängardottern som exploderade till alkoholister
Lo Kauppi, Norstedts 2007

Mig äger ingen
Åsa Linderborg, Atlas 2007

Flickan som inte fick finnas
Ethel G Ericsson, Norstedts 2007

Kärleksbarnet
Hillevi Wahl, Norstedts 2007

Hungerflickan
Hillevi Wahl, Norstedts 2010

Blåbärsmaskinen
Nils Claesson, Ruin 2009

När kalla nätter plågar mig med minnen av hur det var
Jessica Andersson, Lena Katarina
Swanberg, Albert Bonniers förlag 2009

Gabriellas resa
Elisabeth Hagborg, Tove Hennix
Olika förlag 2009

Vill inte gå hem
Therese Hercules
Hallgren & Björklund 2010

Om någon vrålar i skogen
Malin Biller, Optimal press 2010

Joy till världen
Viveka Sjögren, Libris förlag 2010

Lyssna på barnen
Barns funderingar kring vuxna
och alkohol. Blå Bandet 2010

Jag älskar den pojken
Bosse Löthén, Telegram bokförlag 2010

Det ni inte såg
Patrik Sjöberg och Markus Lutteman,
Norstedts 2011

Sara och den andra mamman
Olivia Trygg, Viktoria Olesen och
Betty Regnström Larsson
Trygga barnen 2011

Våga fråga, våga lyssna, våga agera
Madeleine Pousette
SKL Kommentus Media 2011

Felicia försvann
Felicia Feldt, Weyler förlag 2012

Föräldraskap och missbruk, Att ta upp frågor om föräldraskap i missbruks- och beroendevården
Socialstyrelsen 2012

Nätvandra! En instruktion i samtal med unga online
Fryshusets nätvandrare och Motala kommun. Kan laddas ner och beställas på www.motala.se/natvandrarna

Du satt på Karlavagnen
Caroline Nylander, Forum 2013

Jag är Zlatan
Zlatan Ibrahimovic, David Lagerkrantz,
Albert Bonniers förlag 2011

Den osynliga pojken
Hazel Townson, Opal förlag 2003

Barn som anhöriga till patienter i vården – hur många är de?
Rapport 1 projektet "Barn som anhöriga", Nationellt kompetenscentrum Anhöriga 2013

Barn som anhöriga – Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter eller avlider
Socialstyrelsen 2013

Krisstöd vid olyckor, katastrofer och svåra händelser
Sara Hedrenius och Sara Johansson
Natur & Kultur 2013

Med rätt att vara barn – ett studiematerial från Junis
IOGT-NTOs Juniorförbund 2013
Kan laddas ner på www.junis.org

Filmer

I skuggan av våldet

Måsen Film 2005
Kortfilm som skildrar barnets situation där våld i familjen är en del av vardagen.

Isblomma

Bona Via & duR Film 2009
Om Isa vars pappa är beroende av alkohol. Vänder sig till ungdomar i åldern 13 år och uppåt. www.bonavia.se

sara.nu

Om tonåriga Sara som växer upp med missbruk. Producerad i samarbete mellan Fritid Stenungsund och Nösnäsgymnasiet Stenungsunds kommun, med hjälp av Pelikanen stödcentrum för barn i Stenungsund. www.pelikanen.info

Den nödvändige samtalen

Film och häfte om det nödvändiga samtalet man måste ta med föräldrar som har en beroendeproblematik – för barnens skull. Borgestadkliniken 2011. www.borgestadkliniken.no

Filmade intervjuer

På Drugsmart finns filmade intervjuer där unga berättar om hur det var att växa upp med en förälder som missbrukar. www.drugsmart.com

Svinalängorna

Om barns utsatthet för vuxnas missbruk. Baserad på Susanna Alakoskis bok med samma namn. Finns att köpa som dvd. Kan även beställas för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Sebbe

Sebbe är 15 år och älskar sin mamma för att han inte kan annat. Finns att köpa som dvd. Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Som en Zorro

Två bästa kompisar: den ene bor i fina huset och får allt han pekar på. Den andre bor med sin mamma, som dricker lite för mycket och har morgonrock hela dagarna. Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Hasses dagbok

Hans Henrik Olsson är åtta år och skriver dagbok. Genom dagboken får vi följa Hasses tankar och funderingar under några dramatiska månader då han tillfälligt placeras i fosterhem, sedan det visat sig att hans föräldrar är alkoholister. Animerad film av Johan Hagelbäck efter Siv Widerbergs bok Hasse. Årskurs F-2. Kan beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Mig äger ingen

En gripande men samtidigt varm och humoristisk berättelse om femåriga Lisas villkorlösa kärlek till sin alkoholiserade pappa. Fritt baserad på Åsa Linderborgs självbiografiska roman med samma namn. Finns att köpa som dvd. Kan även beställas med filmhandledning för skolvisning via Svenska Filminstitutet, www.sfi.se.

Barn och anhöriga berättar

En filmserie för och om barn som är anhöriga. En film handlar om Jack och Hannes som har en mamma som idag är nykter alkoholist. I filmen berättar familjen tillsammans hur det var då och hur de fick hjälp när det var som svårast. Nationellt kompetenscentrum anhöriga, www.anhoriga.se

Internet

Drugsmart, www.drugsmart.se

CAN:s sajt för information, chatt m.m. Särskild sida om missbruk i familjen med fakta, berättelser, hjälp och stöd. Kontaktuppgifter till landets stödgrupper.

Maskrosbarn, www.maskrosbarn.org

Ideell förening som stödjer ungdomar som har föräldrar som missbrukar och/eller är psykiskt sjuka.

Nätvandrarerna, www.natvandrarerna.se

Fryshusets nätvandrare är samtalskompisar online. En slags fritidsledare eller en extrakompis för den som vill.

Trygga Barnen, www.tryggabarnen.com

Stiftelse med syfte att hjälpa barn, ungdomar, föräldrar och anhöriga i familjer med beroendeproblematik.

Kunskap till praktik

www.kunskaptillpraktik.skl.se

Sveriges Kommuner och Landstings satsning på att förstärka barn- och föräldraperspektiv i missbruks- och beroendevården.

Nationellt kompetenscentrum anhöriga www.anhoriga.se

Tillsammans med Linnéuniversitetet samordnar man på uppdrag av Socialstyrelsen ett nationellt utvecklingsarbete av stöd till utsatta barn och ungdomar, bland annat barn i familjer med missbruk.

Ungdomens Nykterhetsförbund

www.unf.se

Ungdomsorganisation som jobbar för en helnykter livsstil och erbjuder nykter miljö för ungdomar som kan behöva det. Bedriver även kunskapsspridning kring att växa upp med missbruk. Ordnar årligen kurser och resor med kamratstödstema.

Trygga möten

www.tryggamoten.se

Trygga Möten är en webbkurs framtagen av Scouterna för alla som jobbar med barn och unga och som handlar om att skapa en trygg och säker verksamhet fri från övergrepp. I kursen får man bland annat lära sig hur man skapar en trygg miljö för barn och ungdomar, hur man förebygger övergrepp och hur man betar sig om man tror att någon far illa.

I den här rapporten redovisar IOGT-NTOs Juniorförbund, Junis, vilken stödverksamhet som landets kommuner erbjuder för barn som växer upp med alkohol- och drogberoende föräldrar. Vi ger också exempel på människor och verksamhet som gör skillnad för de här barnen.

Läs även våra tidigare skrifter från 2005-2013 där vi beskriver verkligheten för barnen och visar hur kommunerna jobbar med att ge stöd.

Rapporterna går att beställa på Junis hemsida.

www.junis.org